

Att undervisa elever med diagnostiserad adhd i det gemensamma klassrummet

Hanna Påvals

Magisteravhandling i pedagogik
Fakulteten för pedagogik och välfärdsstudier
Åbo Akademi
Vasa, 2021

Författare	Årtal
Hanna Påvals	2021
Arbetets titel	
”Att undervisa elever med diagnostiserad adhd i det gemensamma klassrummet”	
Publicerad avhandling för magisterexamen i pedagogik	sidantal (tot.)
Vasa: Åbo Akademi. Fakulteten för pedagogik och välfärdsstudier	50 (58)
Abstrakt	
<p>Enligt grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen ska undervisningen ordnas med hänsyn till alla elevers behov med de möjligheter som finns. Målet är att hitta lösningar som främjar alla elevers lärande och välbefinnande på bästa möjliga sätt. Elevernas behov ska alltid tas i beaktande och individuella lösningar ska anpassas efter olika elever för att underlätta deras lärande. Att undervisa elever med diagnostiserad adhd i undervisningen är inte alltid lätt och kommer med utmaningar för klasslärare. Några utmaningar är till exempel elevernas koncentrationssvårigheter, den sociala miljön i klassrummet, den fysiska miljön i klassrummet eller klasslärares arbetssätt. Det krävs oftast organisering av undervisningen för att eleverna med adhd ska lyckas i undervisningen och öka elevernas självkänsla och självförtroende. Studien ämnar besvara följande forskningsfrågor:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Hur förhåller sig klasslärare till elever med diagnostiserad adhd i klassrummet? 2. Hur organiserar klasslärare undervisningen för att stödja elever med diagnostiserad adhd? <p>Forskningsansatsen är kvalitativ med inriktning på fenomenologin. Med semistrukturerade intervjuer har fyra klasslärare använts som informanter i undersökningen. Samtliga informanter har undervisat elever med diagnostiserad adhd i det gemensamma klassrummet i årskurs 1–6.</p> <p>Det huvudsakliga resultatet är att det är en utmaning för klasslärare att undervisa elever med diagnostiserad adhd i klassrummet. Några utmaningar med att ha elever med diagnostiserad adhd i klassrummet är att hitta arbetssätt som främjar den, att bygga upp den fysiska miljön kring eleven, att ha lämpliga förväntningar på eleven och att motivera eleven. Det lyftes även fram att det är en utmaning att få</p>	

undervisningen att fungera för alla elever när man även har elever med adhd i klassrummet. Det kan påverka hela det gemensamma klassrummet i undervisningen.

Det förekommer både positiva och negativa upplevelser med att undervisa elever med adhd i klassrummet. Positiva upplevelser är att se diagnosen som en resurs medan de negativa upplevelsena framstod att elever med adhd kan vara ett störningsmoment i klassen. Resultatet ger även tips och idéer till klasslärare som har elever med diagnostiserad adhd i det gemensamma klassrummet.

Mina informanter lyfte även fram vikten av att felet inte behöver ligga hos eleven med diagnostiserad adhd. Det kan finnas många andra anledningar vilket gör att undervisningen inte fungerar eller klassrumsmiljön inte är den bästa. Adhd utspelar sig inte heller lika hos alla elever med diagnosen och den visar sig olika hos olika elever. Utmaningar i undervisningen existerar trots att klasslärare inte har elever med diagnostiserad adhd i klassrummet.

Sökord

adhd, diagnos, elev/elever, klasslärare, klassrum, sociala miljön

Innehållsförteckning

Abstrakt

1 Inledning	1
1.1 Bakgrund	1
1.2 Avhandlingens syfte	3
1.3 Disposition	4
2 Adhd som diagnos hos elever	6
2.1 <i>Grunderna för adhd</i>	6
2.2 <i>Kriterier för adhd</i>	7
2.3 <i>Att leva med adhd</i>	9
3 Adhd i undervisningen	11
3.1 <i>Hur diagnosen syns i undervisningen</i>	11
3.2 <i>Elevens känslor och uppfattningar</i>	14
3.3 <i>Hela klassen tillsammans/miljön i klassrummet</i>	16
4 Klasslärares uppfattningar av elever med adhd i undervisningen	17
4.1 <i>Elever med adhd ur klasslärares synvinkel</i>	17
4.2 <i>Klasslärares arbetssätt med elever med adhd</i>	18
4.3 <i>Organisering av undervisningen för elever med adhd</i>	20
5 Undersökningens genomförande	23
5.1 <i>Syfte och forskningsfrågor</i>	23
5.2 <i>Vald metod och forskningsansats</i>	23
5.3 <i>Val av informanter</i>	25
5.3 <i>Undersökningens genomförande</i>	26
5.4 <i>Analys av data</i>	27
5.5 <i>Trovärdighet och tillförlitlighet</i>	28
5.6 <i>Forskningsetik</i>	30
6 Resultatredovisning	31
6.1 <i>Informanternas syn på adhd som diagnos</i>	31
6.2 <i>Informanternas upplevelser av elever med adhd i undervisningen</i>	32
6.3 <i>Informanternas sätt att organisera undervisningen</i>	37
6.4 <i>Informanternas upplevelser av miljön i det gemensamma klassrummet</i>	40
7 Diskussion	45
7.1 <i>Resultatdiskussion</i>	45
7.1.1 <i>Informanternas syn på adhd som diagnos</i>	45
7.1.2 <i>Informanternas upplevelser av elever med adhd i undervisningen</i>	46
7.1.3 <i>Informanternas sätt att organisera undervisningen</i>	47

7.1.4 Informanternas upplevelser av miljön i det gemensamma klassrummet	48
7.2 Metoddiskussion	49
7.3 Förslag till fortsatt forskning	50
Litteraturförteckning	51

Tabellförteckning

Tabell 1	25
----------	----

1 Inledning

I det inledande kapitlet presenterar jag bakgrunden till valet av avhandlingens tema. Jag redogör för avhandlingens syfte samt valet av forskningsområde. Som avslutning på kapitlet presenterar jag avhandlingens disposition.

1.1 Bakgrund

I den grundläggande utbildningen ska undervisningen ordnas med hänsyn till alla elevers behov och de möjligheter som finns. Målet är att hitta lösningar som främjar elevernas lärande och välbefinnande på bästa möjliga sätt. (Utbildningsstyrelsen, 2014, s. 38.)

Mitt intresse för elever med svårigheter i undervisningen började under mitt andra år i gymnasiet när jag var på en praktik i en klass i en lågstadieskola. Klassen bestod av en speciallärare, två assistenter och tre elever som följde ordinarie läroplan men av olika orsaker inte klarade av undervisning i stor klass. Denna praktik väckte mitt intresse för elever som kognitivt klarar av undervisningen men har svårigheter att utföra de olika moment som krävs i klassrummet.

I ett klassrum möter man som klasslärare olika personligheter, hembakgrunder, olika grader av motivation och koncentration hos eleverna. Klassläraren har ett planerat material som ska behandlas under en lektion på fyrtiofem minuter samtidigt som det planerade materialet och bestämda arbetsmetoder ska passa och gynna alla elever. Det är i dessa situationer som lärare ganska snabbt upptäcker vilka elever som har svårt med koncentrationen vilket påverkar både dem och deras klasskamrater. Klassrumsmiljön påverkar elevernas studiemotivation, studiero och studieprestationer i undervisningen. Klasslärare har ett ansvar för att utforma skolvardagen samt utforma metoder och arbetssätt i undervisningen som gynnar alla elever, men hur lyckas man med det? (Nummela, 2019.)

Att ha koncentration innebär att använda alla sina sinnen för att ta upp så mycket information det går från omgivningen. En människa gör ett selektivt urval och tar in de intryck som gör tillvaron begriplig. Hos människor med koncentrationssvårigheter beror koncentrationen på motivation, typ av uppgift, yttre förhållanden och hur nöjda

de är med situationen, vilket är svårt att förutse. Det finns tre specifika svåra situationer som en elev med koncentrationssvårigheter har svårigheter med och de är: att vänta, förändringar och valsituationer. När elever med koncentrationssvårigheter behöver vänta tappar de ofta koncentrationen och börjar med någonting annat. Eleverna har även svårigheter med förändringar i undervisningen och behöver stabilitet och rutiner. Valsituationer betyder elever med koncentrationssvårigheter har svårigheter att behöva välja i olika situationer. (Kadesjö, 2001.)

Elever med koncentrationssvårigheter har svårare att tillgodogöra sig undervisningen i klassrummet av olika orsaker till exempel i form av för många intryck i omgivningen. De förväntningar som finns på dessa elever handlar oftast inte om deras kognitiva eller intellektuella förmåga utan det handlar mera om förväntningarna om att de ska klara av de olika moment som förekommer i klassrummet och att arbeta som, och i samma takt, som de andra eleverna utan koncentrationssvårigheter. Skolan har en viktig roll i att hitta undervisningsformer för att underlätta för elever med koncentrationssvårigheter och för att inkludera dem med resten av klassen (Kadesjö, 2001). Enligt mina egna observationer under praktikperioder har jag märkt att i en klass där det förekommer koncentrationssvårigheter är det vanligt att hela klassen påverkas av detta och inte endast den enskilda eleven. Därför inriktar jag mig i denna avhandling inte endast på den enskilda eleven i svårigheter utan även på hur hela klassrummets sociala miljö påverkas av elever med koncentrationssvårigheter. I början av detta kapitel nämns det att undervisningen ska gynna alla elever och därav lyfter jag även fram hur alla elever i klassrummet påverkas av att ha elever med diagnostiserad adhd i klassrummet.

Alla elever behöver tålmod, stimulans och tydlighet men det är extra viktigt för elever med koncentrationssvårigheter. Enligt Kadesjö (2001, s.25) kommer barnets utveckling och framtid inte att följa de upptrampade stigarna utan ”ta många irrvägar”. De tydligaste tecknen på koncentrationssvårigheter i undervisningen är impulsivitet, uppmärksamhetsstörningar, svårigheter att hitta en lämplig aktivitetsnivå och svårigheter att uppfatta och följa instruktioner och regler (Kadesjö, 2001). I många fall är det elever med koncentrationssvårigheter som upplevs vara utmanande, missnöjda, exkluderade och problemelever. Det leder tyvärr till att dessa elever bär runt på en

börda som elever utan koncentrationssvårigheter eller inlärningssvårigheter inte har (Clough, Clough & Garner, 2004).

Klasslärare har en viktig roll i dagens samhälle och som klasslärare behöver man se elevers svårigheter som pedagogiska utmaningar och möjligheter. Ett givande citat som jag tycker beskriver min avhandling är: ”att se möjligheter för elever i svårigheter i det pedagogiska arbetet är en pedagogisk utmaning” (Olsson & Olsson, 2013, s. 9). Under min studietid har jag haft ett växande intresse för elever med olika svårigheter och omgivningen kring dem. Jag tycker det är väldigt intressant hur elever med koncentrationssvårigheter fungerar och de intryck som påverkar dem i närmiljön. Jag ville även forska kring detta område för att få olika perspektiv och synvinklar på temat samt få tips och inspiration till min egen karriär som klasslärare. Detta tema är även aktuellt i samhället idag och kan ge tips och idéer samt inspiration till klasslärare som har elever med adhd i klassrummet och vidarebefordra kunskap samt tanken att lärare inte är ensamma med att känna utmaningar med att undervisa elever med diagnostiserad adhd i det gemensamma klassrummet.

För att avgränsa min avhandling valde jag att forska och skriva kring elever med diagnostiserad adhd i klassrummet. Koncentrationssvårigheter är ett väldigt brett begrepp och kan förekomma hos alla beroende på olika situationer; det behöver inte finnas någon bakomliggande diagnos för att ha koncentrationssvårigheter. Några begrepp som förekommer i min avhandling är *adhd* som diagnos, *klasslärare* som undervisar i sin egen klass och *klassrum* som är den fysiska platsen klassläraren undervisar på samt den *sociala miljön* som finns i klassrummet. Den sociala miljön innebär hur hela klassen i det gemensamma klassrummet fungerar tillsammans. Jag har även valt att använda mig av begreppet *elev/elever* (åk 1–6) då jag beskriver adhd för att fokusera på en viss grupp för att göra avhandlingen mer begriplig.

1.2 Avhandlingens syfte

Avhandlingens övergripande syfte är att ta reda på klasslärares syn på att ha elever med diagnostiserad adhd i klassrummet. Jag vill få en inblick i hur klasslärare förhåller sig till elever med adhd i klassrummet och hur de arbetar för att främja inlärningen för dessa elever. Jag ville även ta reda på hur klasslärare går till väga för att få den sociala miljön att fungera för alla elever i klassrummet när man har elever med adhd i klassen.

För att ta reda på detta har jag använt mig av en kvalitativ studie. Jag har intervjuat fyra olika klasslärare som har eller har haft elever med diagnostiserad adhd i klassrummet i årskurserna 1–6.

I denna avhandling ämnas jag besvara följande forskningsfrågor:

1. Hur förhåller sig klasslärare till elever med diagnostiserad adhd i klassrummet?
2. Hur organiserar klasslärare undervisningen för att stödja elever med diagnostiserad adhd?

1.3 Disposition

Avhandlingen är indelad i sju kapitel med olika rubriker och tillhörande underrubriker.

I *inledningen*, avhandlingens första kapitel, presenteras val av ämne, bakgrund, avgränsningar, avhandlingens syfte och dispositionen.

Det andra kapitlet, *adhd som diagnos hos elever*, behandlar grunderna för adhd, vilka kriterier som krävs för att bli diagnostiserad och hur det är att leva med diagnosen för elever.

I tredje kapitlet, *adhd i undervisningen*, presenteras hur diagnosen syns i undervisningen och de diagnostiserade elevernas upplevelser att vara i klassrummet. Jag presenterar även hur klassrumsmiljön påverkas.

I det fjärde kapitlet, *klasslärares uppfattningar av adhd*, presenteras hur klasslärare ser elever med diagnostiserad adhd i klassrummet, hur de bemöter elever med adhd och differentierar undervisningen för dem.

I det femte kapitlet, *metod och genomförande*, presenterar jag den valda metoden jag använt, vilken forskningsansats jag utgår ifrån och hur jag har genomfört undersökningen. Jag presenterar även avhandlingens trovärdighet, tillförlitlighet och etik.

I det sjätte kapitlet, *resultat*, presenterar jag resultatet av den undersökning jag har genomfört och de intervjuer jag har gjort.

I det sjunde kapitlet, *diskussion*, sammanfattar jag både den teoretiska referensramen och resultatet och jämför dem med varandra. I detta kapitel lyfter jag även fram förslag till fortsatt forskning.

2 Adhd som diagnos hos elever

I detta kapitel presenterar jag grunderna för adhd, vilka kriterier som krävs för att bli diagnostiserad och hur det är för barn att leva med diagnosen.

2.1 Grunderna för adhd

Bjärvall (2018, s. 31) konstaterar att vilda barn i litteraturen så som Emil i Lönneberga, Tom Sawyer och Huckleberry Finn är vanliga referenser då experter försöker förklara vad adhd är. Enligt Bjärvall ställer barn med adhd ”dagligen till ett litet helvete för sin familj, sina lärare och sina grannar, oavsett om de presenteras i bokform eller på teve och oavsett om de är skapade på 1800-, 1900- eller 2000-talet. Men de har också ett gott hjärta”. Majoriteten av elever med adhd har svårigheter med uppmärksamhet, impulsivitet och är hyperaktiva (Abrahamsson, 2010).

Adhd är en diagnos som ökar kontinuerligt bland elever. I Sverige har diagnosen bland elever ökat väldigt mycket mellan 2006 och 2018. 2018 hade 7,5 % av pojkarna och 3,5 % av flickorna i åldern 10–17 år diagnostiserad adhd i Sverige. Det finns flera anledningar varför allt fler elever blir diagnostiserade med adhd men den största anledningen är ökad medvetenhet bland läkare, föräldrar och lärare samt att rutiner för diagnos och behandling har ändrats genom åren. (Bjärvall, 2018.)

Adhd är en förkortning för *attention deficit hyperactivity disorder* vilket betyder hyperaktivitetssyndrom med uppmärksamhetsstörning. Det är en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning som leder till svårigheter med koncentrationen och kontroll av sitt beteende och aktivitetsnivå. Modern forskning visar att hjärnans reaktioner är annorlunda hos de med adhd än hos dem utan diagnosen. Hos människor med adhd triggas olika delar av hjärnan av olika aktiviteter eller sinnesuttryck. De symptom som människor med adhd har finns i hjärnans tillgång till signalsubstanser. (Bjärvall, 2018.)

När en människa upplever något lustfyllt utsöndras dopamin som flödar mellan hjärncellerna via kopplingarna mellan cellerna, synapserna. Hos de med adhd störs detta flöde och signalsubstanser rinner tillbaka in i den ursprungliga hjärncellen i stället för att flöda vidare till nästa. Detta påverkar genom att människor med adhd inte

får den stimulans de behöver och det krävs flera och starkare kickar för att uppleva den tillfredsställelse som en utan diagnos upplever. Hos människor med adhd är bland annat hippocampus där minnet är lokaliserat och amygdalan där förtummelse av rädsla är lokaliserad i hjärnan lite mindre än hos dem utan diagnosen. De skillnader som finns i hjärnan mellan barn med adhd och utan växer bort när barnet mognar och många anser att adhd-symtomen kan vara ett uttryck för omognad. (Bjärvall, 2018.)

De egenskaper och beteenden som uppträder inom diagnosen finns hos de flesta människor och varierar mellan svåra och lindriga. För att få en adhd-diagnos krävs det att symtomen funnits under hela barndomen, pågått under en längre tid och har negativa effekter i olika sammanhang (Bjärvall, 2018). Det finns biologiska och sociala orsaker som leder till adhd hos barn och det går att behandla med både mediciner och kognitiva metoder (Abrahamsson, 2010).

2.2 Kriterier för adhd

Enligt Bjärvall (2018) finns det två olika mallar läkare utgår ifrån för att diagnostisera adhd. DSM är en av dem och betyder *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders*. Enligt DSM krävs det fem kriterier som uppfylls före eleven fyllt tolv år för att bli diagnostiserad med adhd. För att få en diagnos krävs det även att eleven har problem i två olika situationer i antingen hemmet, i skolan eller på jobbet. DSM delar in kriterierna i två områden; uppmärksamhetsproblem samt hyperaktivitet och impulsivitet. Några kriterier inom området uppmärksamhetsproblem är:

- Lättdistraherad av yttre omständigheter
- Svårigheter med organisering och tidsplanering
- Verkar sällan lyssna på tilltal
- Svårigheter att fokusera på någonting
- Svårigheter att följa instruktioner och ofta misslyckas att genomföra dem
- Undviker uppgifter som kräver mental uthållighet

Några kriterier inom området hyperaktivitet och impulsivitet:

- Svårigheter att sitta stilla
- Lämnar ofta sin plats i situationer man förväntas sitta kvar

- Svårigheter med att vänta
- Svårigheter att följa med i samtal och vänta på sin tur
- Ofta agerar på högvarv vilket leder till att andra har svårigheter att hänga med
- Ofta springer runt, klänger eller klättrar och känner rastlöshet (Björvall, 2018.)

Den andra mallen, ICD, betyder *International Classification of Diseases and Related Health Problems*. För att diagnostiseras med adhd behöver eleven ha kriterier i tre olika områden; bristande uppmärksamhet, hyperaktivitet och impulsivitet. Inom ICD ska kriterierna uppfyllts i början eller mitten av barndomen och balansen mellan områdena kan även variera mellan individer vilket betyder att gränserna är flytande. (Björvall, 2018.)

Gillberg (2006) använder sig av ICD-10 mallen för att ställa diagnosen adhd. Kraven är att diagnosen behöver synas i mera än en situation (i skolan eller hemmet), det ska finnas en synlighet på att barnet inte utvecklas som hen ska (mest mentalt) och kriterierna ska finnas före barnet är sju år. Det finns tre definitioner på adhd:

- Ouppmärksamhet; missar detaljer och gör slarviga misstag, har svårt att hålla fokus, följer inte instruktioner och har svårt att organisera och slutföra uppgifter. De med adhd tappar lätt bort saker eller glömmer dem och har dålig lyssnarförmåga och blir lätt distraherade.
- Hyperaktivitet och impulsivitet; Elever med denna typ av adhd har svårigheter att sitta stilla och rör sig väldigt mycket. De har även svårigheter med att vara tysta och pratar väldigt mycket och avbryter ofta andra i kommunikationer då de har svårigheter att vänta på sin tur.
- Kombinerad: Den kombinerade definitionen av adhd betyder att personerna har svårigheter med ouppmärksamhet samt hyperaktivitet och impulsivitet.

Enligt Gillberg (2006) är några av kriterierna för att få diagnosen:

- Rörlighet och oorganiserade elever.
- Problem med arbetsminnet.
- Förseningar av språkutveckling och den motoriska koordinationen.
- Hyperaktivitet
- Beteendeproblem

2.3 Att leva med adhd

För att få en lämplig medicinsk behandling krävs en diagnos för adhd men det är även viktigt att få diagnosen som argument i sammanhang som inte har någon direkt koppling till diagnosen, till exempel för extra resurser i skolan. En adhd-diagnos kan inte exakt beskriva vilken problematik eleven upplever utan endast ge riktningar för en fördjupad undersökning om eleven med adhd och dess omgivande miljö. Mellan två olika elever som har adhd kan det ändå förekomma stora individuella skillnader. En adhd-diagnos sammanfattar inte alla inom ramen utan är en sammanfattande beskrivning på generell nivå. (Jakobsson & Nilsson, 2019.)

”Samhället är bättre på att döma än att bedöma” (Abrahamsson, 2010, s. 20). Hos elever med adhd finns det orimliga förväntningar att de ska klara av vissa saker vilket ofta leder till besvikelse hos både eleverna och de övriga. Det finns även en syn på elever med adhd att de lider av lathet, illvilja och översitteri för hur de väljer att uttrycka sig eller gör olika uppgifter (Abrahamsson, 2010).

Enligt forskning där forskarna nått ut till elever med adhd har de rapporterat att diagnosen får eleverna att känna sig annorlunda vilket påverkar negativt på självkänslan, självuppfattningen och självförtroendet. Det finns både fördelar och nackdelar med att diagnostiseras med adhd. När en elev har en diagnos leder det till att förståelsen ökar hos de andra eleverna för hur eleven med adhd agerar och inte endast blir felbedömd. En del av eleverna kände sig missförstådda, frustrerade och trötta över svårigheterna de upplever i både skolan och hemmet medan andra elever upplevde sig själva som arga, trotsiga och otillräckliga. (Ryan & McDougall, 2009.)

Det är inte endast den diagnostiserade eleven som påverkas av diagnosen utan även personerna i närmiljön till eleven upplever de positiva och negativa effekterna som adhd för med sig. Enligt de diagnostiserade elevernas upplevelser kände de sig som en börda för sina familj och vänner vilket ledde till känslor av ledsamhet och ilska. (Ryan & McDougall, 2009.)

Deltagarna i studien förknippade i allmänhet sin adhd-diagnos med motgångar. De upplevde både problem i det dagliga livet och svårigheter i skolan i form av bland

annat distraktioner och förvirring på grund av att ingen i deras närmiljö lyssnade. Kriterierna för diagnosen leder ofta till flera svårigheter i olika situationer i barnets liv. Många upplevde impulsivitet och aggression vilket ledde till svårigheter att upprätthålla kamratrelationer. (Ryan & Mcdougall, 2009.)

3 Adhd i undervisningen

I detta kapitel presenterar jag hur diagnosen adhd syns i undervisningen och diagnostiserade elevers upplevelser av att vara i klassrummet. Jag presenterar även hur hela miljön i klassrummet påverkas av att elever med diagnostiserad adhd är i klassen.

3.1 Hur diagnosen syns i undervisningen

”En skola öppen för alla utvecklas när skolan använder sina resurser för att skapa en miljö där alla barn lär sig tillsammans som accepterande och respekterande medlemmar av skolsamfundet” (Saloviita, 2003, s.13). I allmänundervisningen är den viktigaste grunden elevers likvärdighet. Alla elever hör till allmänundervisningen oberoende av svårigheter de har och alla elevers behov ska tas i beaktande i undervisningen. Det börjar finnas alltmer allmänna skolor där alla elever i mån av möjlighet inkluderas i vanliga klasser. Lärare och skolor behöver se elevernas olikheter som resurser i stället för hinder. En allmän skola och en skola öppen för alla betyder att alla är välkomna, oavsett svårigheter eller olikheter och att alla parter har respekt för varandra. Undervisningen ska anpassas efter elevens behov och de stöd som behövs ska integreras i undervisningen. Elever kan lära sig tillsammans och lära varandra vilket även utvecklar de sociala färdigheterna (Saloviita, 2003). Likvärdighet kan även jämföras med begreppet inkludering. Inkludering betyder att elever i mån av möjlighet ska inkluderas i undervisningen och få vara delaktiga i gemenskapen. I praktiken betyder likvärdig undervisning att elever med olika förutsättningar får lära sig tillsammans och att de ska behandlas utifrån sina egna behov för att få möjligheten att nå skolans och sina egna mål (Overland, 2018).

De elever som har adhd och svårigheter i undervisningen är oftast de elever som snabbt blir utskickade från klassrummet på grund av sitt beteende vilket leder till att de missar kunskap. En klasslärare som hade jobbat många år som lärare beskrev en elev med adhd som att han behövde: ”koncentrera sig mer, sitta stilla och lyssna” (Bjärvall, 2018 s. 118). En nyutexaminerad klasslärare hade uttryckt sig om samma elev på följande sätt: ”Det ser ut som hen får ont i kroppen när han ska sitta still, som om hen verkligen inte kan hjälpa att hen inte kan” (Bjärvall, 2018, s. 118). Forskare har sett ett samband mellan diagnosen och skolan eftersom skolan ställer krav och det krävs att eleven tar

mera ansvar. Elever med adhd kan vara väldigt känsliga för olika intryck, har mycket spring i benen och kan vara impulsiva vilket inte alltid fungerar bra i skolan och i klassrummet (Bjärvall, 2018). Elever med adhd ses ofta som mentalt frånvarande eller dagdrömmare vilket kan leda till svårigheter i undervisningen eller med klasskamraterna och nivån i klassen kan upplevas som för svår för dem. Att vara impulsiv kan även leda till problem då det finns svårigheter att vänta på sin tur, att inte prata i mun på andra och att planera framåt. Det kan även förekomma missuppfattningar från omgivningen då något som fungerat ena gången kanske inte fungerar nästa gång (Abrahamsson, 2010).

Det finns tre olika områden vilka elever med adhd har störst svårigheter inom. Det första området är att hålla tillbaka sina impulser vilket innebär att eleverna har svårigheter att kontrollera sin egen aktivitet och har ibland för liten aktivitet och ibland för mycket. Det andra området är igångsättningssvårigheter, vilket innebär att de har svårigheter med att komma i gång med olika aktiviteter i undervisningen, vilket i sin tur leder till uppfattningar om dem som att de är drömmare eller lata. Det tredje och sista området är svårigheter med arbetsminnet, vilket innebär att ta in information från det man gör och läser och plocka ut det viktiga och dra slutsatser. Dessa svårigheter uppstår oftast i ostrukturerade situationer och när något händer som inte var på grund av miljön kring eleven. (Jakobsson & Nilsson, 2019.)

Elever med diagnostiserad adhd har svårigheter med att strukturera, planera och genomföra sina uppgifter under lektioner. Samtidigt som de kämpar med detta ska de även hålla tillbaka sina impulser och hantera olika situationer som uppstår i klassrummet (Hejlskov-Elvén, 2014) som till exempel att sitta stilla och koncentrera sig trots distraktioner runt omkring. Det är vanligt att deras överaktivitet leder till att de pratar mycket, ofta är i rörelse och tar mycket plats i klassen. Elever med adhd upplever även perceptionsstörningar, vilket betyder att de har svårigheter med att ta in olika intryck i deras omgivning (Abrahamsson, 2010).

När en klasslärare hör begreppet adhd uppkommer risken att det finns förutfattade meningar utifrån diagnosen och att elevens röst försvinner. Diagnosen ger en förklaring till grunden för adhd och de olika kriterierna och hur de syns i undervisningen, men den ger ingen förståelse för varför eleven agerar på ett visst sätt

utifrån hens egna upplevelser och tankar. För att underlätta för elever med adhd i klassrummet behöver klassläraren ta reda på orsakerna bakom svårigheterna och hitta lösningar till dem (Overland, 2018). Elevers förutsättningar skiljer sig åt och svårigheter i undervisningen visar vilka elever som har förutsättningar för att klara av skolans krav och vilka elever som inte har det. Orsakerna till svårigheterna kan vara olika beroende på eleven och situationen det handlar om till exempel att eleven har svårt att vara flexibel eller eleven har svårt att känna trygghet (Hejlskov-Elvén, 2014).

Enligt Bjärvall (2018) händer det att elevernas svårigheter i klassrummet ses som deras individuella brister och deras eget fel, men det är mindre fokus på att skolan har för svåra mål, för dåligt anpassad undervisning eller omgivning, på lärares brister eller helt enkelt på klasser som inte fungerar. Enligt Overland (2018) blir undervisningen oftast lika för alla elever med adhd och alla behandlas lika och antas agera på samma sätt i olika situationer, vilket leder till att de individuella skillnaderna inte syns. Det är lätt hänt att lärare och andra i elevens omgivning blir mer fokuserade på diagnosen i stället för på eleven, vilket påverkar hur eleven med adhd ser på sig själv. Att få en diagnos påverkar eleven på olika sätt och avgör hur eleven ser på sig själv och sina handlingar, känslor och tankar.

För en klasslärare kan det vara svårt att se varför en elev har svårigheter och vad som ligger bakom dem. För att hjälpa alla elever behöver klasslärare se utifrån den enskilda elevens förmågor och kan inte dra alla över samma kam och ordna undervisningen som om alla elever skulle ha samma förmåga att klara av teoretiskt lärande. Det kan uppkomma oklarheter om felet är lärarens eller elevens om eleven misslyckas att nå de mål som läraren kräver i undervisningen. (Carlsson-Kendall, 2015.)

Det är en större risk att elever med adhd misslyckas i undervisningen med ämnesinläringen och de sociala relationerna. Med ämnesinläringen menas till exempel sämre vitsord och sämre resultat i undervisningen. De sociala relationerna innebär att eleven kan misslyckas med kamratrelationer och att klara av de sociala situationerna i klassrummet. Elever med adhd behöver mycket stöd och olika insatser i skolan för att hjälpa dem att nå deras och skolans mål och klara av skolan utan att slussas vidare till specialklasser eller korridoren. (DuPaul & Stoner, 2003.)

3.2 Elevers känslor och uppfattningar

”Sammantaget är det väldigt energikrävande att ha adhd och det är svårt att koppla av från impulser och intryck för att ladda om på nytt, när inte miljön är anpassad för detta” (Abrahamsson, 2010, s. 48). Enligt Overland (2018) har forskare som har nått ut till elever med adhd fått fram att eleverna har svårigheter att skilja mellan sig själva och sin diagnos. Det finns tre olika strategier som elever med adhd använder sig av för att identifiera sig själva:

1. Avvisande strategi, vilket innebär att de inte förnekar sin adhd-diagnos men de är rädda för att stämplas som onormala eller annorlunda på grund av sin diagnos.
2. Identifierande strategi, vilket innebär att eleven identifierar sig med sin diagnos och förklarar olika beteenden och uppföranden med hjälp av den.
3. Förhandlande strategi, vilket innebär att eleven använder sin diagnos för att förhandla med den och försöker förminska den och göra den så obetydlig som möjligt.

Skolans syn på elever med adhd kan variera, men i de allvarliga fallen ses dessa elever som ett misslyckande i undervisningen. Detta leder tyvärr till att eleverna med adhd känner skam på grund av sina önskade egenskaper och som avvikande från normen. De har en vana av att se sig själva genom andras ögon vilket påverkar självuppfattningen och den sociala identiteten negativt. Skolan och lärarens syn på dessa elever påverkar deras förmågor och förutsättningar i undervisningen. Lärares krav och förväntningar påverkar eleverna och är de kunskapsmässiga och sociala utmaningarna för små eller för stora kan det påverka elevens självförmåga och lärande negativt (Overland, 2018). Det finns även en risk att elever med adhd känner sig misslyckade på grund av för stora krav vilket påverkar deras syn på sig själva negativt (Carlsson-Kendall, 2015).

Tast (2019) intervjuade fem finlandssvenska, vuxna kvinnor med adhd som beskriver sin tid som elev. I studien framkom att elevernas klasskamrater upplevde dem som jobbiga, barnsliga och störande. De har även upplevt sig själva som drömmare men ändå ivriga och framåtriktade då det är någonting intressant och roligt i undervisningen

som passar dem. En av respondenterna hade uttryckt sig att hon tyckte om att titta sig omkring på allt i klassrummet och fick mera motivation av att få röra på sig och göra saker som hon tyckte om.

Ringer (2021) har gjort en undersökning av elevers egna upplevelser av diagnosen adhd. Ringer intervjuade fjorton barn i åldrarna 8–17 och ville ta reda på deras vardagliga situationer, upplevelser, funderingar och agerande i relation till sin adhd. Det är viktigt att elevernas upplevelser lyfts fram och inkluderas i undervisningen för att öka möjligheterna för att införa olika åtgärder. Informanterna beskrev hur adhd upplevs i kroppen och det framkom att de kände svårigheter att hålla fokus och lätt drömmer sig bort vilket ofta leder till att de missar information under en lektion trots att de är fysiskt närvarande. Denna känsla leder ofta till frustration. De uttryckte sig även vara speedade och ha en rastlös känsla i hela kroppen och kände ofta behov att röra på sig på grund av irritation eller spänning i kroppen. Eleverna kände sig även exalterade och upplevde väldigt intensiva, starka och snabba känslor som kändes svåra att kontrollera och intensiteten i känslorna kunde kännas obehagligt. De kände också oro i kroppen. Oron visade sig genom svårigheter att kontrollera sig i samband med nedstämdhet och att de upplevde en känsla av att vara annorlunda. De upplevde att adhd ”drabbat” dem och att diagnosen försvårar möjligheten att lyckas. De kände även dåligt samvete och var rädda att deras beteende skulle påverka andra och var rädda för negativa kommentarer från andra. Trots alla negativa känslor lyfte de också fram känslan av att ha en superkraft vilket ibland upplevs som en positiv och stärkande egenskap. De kände även kreativitet och entusiasm över att de kan se saker på ett annat sätt vilket hjälper för att vara kreativa och påhittiga.

Enligt Ringer (2021) är de tre vanligaste uppfattningarna som eleverna i undersökningen upplevde; det är något fel på dem, det är fel i deras omgivning och adhd är en del av deras personlighet. Detta beror helt på situationer. I ena situationen kan de anse att det är något fel på dem och att det är deras fel när det inte går som de vill. I en annan situation kan de uppleva att omgivningen ställer för stora krav på dem. I en tredje situation kan de uppleva att de är deras diagnos och de beskriver sig själva med den.

3.3 Hela klassen tillsammans/miljön i klassrummet

Enligt Saloviita (2003) är det mycket fokus på eleverna med adhd, men det lyfts mindre fram hur de resterande eleverna och miljön i klassrummet påverkas av elever med adhd i klassrummet. Forskning visar att eleverna med svårigheter lär sig bättre i allmänundervisningen men hur blir det med resterande elevers inläring? Får de lika mycket tid av lärarna och klarar de undervisningen med olika störningsmoment? Enligt Saloviitas forskning påverkas inte de resterande eleverna negativt vare sig socialt eller teoretiskt och de får tillräckligt med tid av läraren. Några positiva effekter är att acceptansen ökar hos eleverna och rädslan för det som är annorlunda minskar. Eleverna lär sig arbeta med alla och självkänslan ökar även då de får en chans att hjälpa varandra och dela sina styrkor men även svagheter med varandra.

När störande beteende förekommer i klassrummet behöver de resterande eleverna bestämma om de ska identifiera sig med den som stör eller inte. Det sociala avståndet som uppkommer i klassen är beroende av detta och hur den sociala miljön kommer att bli i klassrummet. Det behövs respekt och acceptans för att fungera tillsammans som en klass, oberoende av olikheter och svårigheter som förekommer i klassrummet (Coslin, 1997). Klassrumsmiljön behöver inte endast bero på elever med svårigheter och adhd utan det finns många faktorer som påverkar. Det kan till exempel vara läraren i klassrummet, den rådande ordningen, om det finns regler eller inte eller mobbning av olika slag (Hejlskov-Elvén, 2014).

4 Klasslärares uppfattningar av elever med adhd i undervisningen

I detta kapitel presenterar jag klasslärares syn på elever med adhd i undervisningen, deras arbetssätt med eleverna och några olika sätt att organisera undervisningen för elever med adhd.

4.1 Elever med adhd ur klasslärares synvinkel

Genom det individorienterande perspektivet är eleven problemet i undervisningen och behöver anpassas efter undervisningen genom olika åtgärder riktade mot en specifik elev. Alla elever är olika och genom inkludering kan undervisningen utformas efter elevernas olikheter både fysiskt och socialt. Den pedagogiska miljön ska utformas så att alla elever kan lära sig tillsammans och de arbetssätt man använder ska tillgodose alla elever. Alla elever har rätt till undervisning därav är det vanligt att specialklasser skapas. Klasslärare behöver hitta arbetssätt som riktar sig mot klassen och den enskilda eleven. (Sundqvist, 2014.)

Att prata med elever om deras svårigheter kan upplevas som svårt för lärare vilket i värsta fall kan leda till dåligt självförtroende hos eleverna då de drar egna slutsatser. Varför eleven behöver ta emot hjälp och hur vi pratar om svårigheter är viktigt. Lärares goda kontakt till eleven och problemlösning tillsammans med eleven är en förutsättning för att undervisningen ska fungera. Lärare kan även omvandla problem som uppstår hos eleven till en färdighet för att lyfta fram vad eleven behöver lära sig för att problemet ska försvinna. Tillsammans med eleven behöver läraren komma överens om vad eleven behöver lära sig och utforska vilka fördelar de nya färdigheterna för med sig. För att lyckas med detta krävs stöd från omgivningen, lärare behöver bygga upp barnets självförtroende, planera hur färdigheten ska firas och definiera färdigheten. (Carlsson-Kendall, 2015.)

Enligt Overland (2018) påverkas undervisningen av de förväntningar lärare har på eleverna. Klasslärare som vet att elever har adhd riskerar att de sänker sina krav och förväntningar på elevernas lärande och resultat. Om förväntningarna på eleverna är för låga finns risken att de agerar utifrån det och resultaten blir sämre. Enligt Hejlskov-

Elvén (2014, s. 43) kan lärare känna stark frustration över elever med svårigheter i skolan och kan tänka ”ska en elev verkligen få göra så? Ska de inte få konsekvenser?”. De situationerna eleverna kan hamna i är inte okej, men i en svår situation gör hen sitt bästa, vilket inte alltid är det bästa. Situationen är som den är och det måste lärare förhålla sig till, bestraffning kan öka beteendet, i stället behöver lärare hitta fungerande konsekvenser.

4.2 Klasslärares arbetssätt med elever med adhd

Klasslärare står inför stora utmaningar i klassrummet att tillmötesgå alla elevers behov. För att klasslärare ska klara av detta är lärarsamarbetet väldigt viktigt för att utforma undervisningen på bästa sätt. För att veta hur man ska organisera undervisning enligt elevernas enskilda behov behöver lärare möta elever i en lugn, avskild miljö för att ta reda på hur de kan differentiera i klassrummet. Samarbete är väldigt viktigt mellan specialpedagogisk verksamhet och lärare för att möta elevbehoven så långt som möjligt i klassrummet (Sundqvist, 2014). Kritiskt tänkande och problemlösningsförmåga är viktiga egenskaper en lärare behöver för att sätta upp mål, planera, organisera, sätta i gång, genomföra och slutföra aktiviteter i undervisningen (Carlsson-Kendall, 2015).

Skolan ska undvika särlösningar och undervisa alla elever i klassrummet i den mån det går för att eleverna ska få känna delaktighet och socialt lärande. Det kan vara svårt för lärare att lyckas med att alla elever ska nå målen i undervisningen svårighet som lärare att arbeta för att alla elever ska nå målen. För att det ska lyckas krävs det arbetsro i klassrummet, goda relationer, omprövning av beprövade erfarenheter och egen erfarenhet. Enligt Nilholm (2012) finns det två perspektiv lärare kan använda sig av. Det första perspektivet är ett synsätt där elevers svårigheter i hög grad ses som orsakade av deras egna färdigheter. Det andra perspektivet är att ”den pedagogik som fungerar för alla elever också fungerar för elever som har svårigheter att nå målen och att den pedagogik som fungerar för elever som har svårigheter att nå målen också fungerar för alla elever” (Nilholm, 2012, s. 111).

Det finns en viss osäkerhet hos klasslärare som ensam behöver möta elevernas olika behov och tillgodose elevers olika förväntningar på lärande i klassrummet. Denna

känsla behöver inte lärare möta ensamma utan de kan använda sig av gemensam planering, handledning och samundervisning för att underlätta. När olika parter i skolan med olika kompetenser hjälper varandra och ger stöd till varandra ger det möjlighet till differentiering där olika behov beaktas. Lärare behöver även anpassa lektionsinnehåll med hänsyn till omfattning, djup och tempo och kan gradvis ändra metoder genom målmedvetet arbete (Sundqvist, 2014). I undervisningen behöver lärare analysera och reflektera över hur de organiserar undervisningen vilket kan göras genom att ta ett steg bak och betrakta organiseringen. Skolans struktur och organisation är viktig för eleverna då miljön de omringas av påverkar deras inläring (Carlsson-Kendall, 2015).

För att få en förståelse för eleverna i svårigheter behöver lärare sätta sig in i elevens situation och våga förstå hur hen kan uppleva undervisningen. ”Så nästa gång du stöter på en annan individ, tänk på att ni båda är som isberg och jämför inte bara det som syns över vattenytan med det du själv har där, utan våga se allt som finns under ytan för att kunna förstå den andra på riktigt. Det kräver mod, ork och intresse, några av våra bästa drivkrafter i skolan” (Abrahamsson, 2010, s. 52).

Som lärare är det en bra färdighet att vara steget före sina elever och ha en genomtänkt plan på de krav man ställer. Lågaffektivt bemötande vid affekt är en grundpelare, att bemöta eleven med ett lugnt och sansat sätt, inte gå på eleven, ta ett steg tillbaka, avleda i stället för att konfrontera och så vidare. Lärare ska ej förvänta sig att en svårighet plötsligt går över men de får försöka hantera den på bästa sätt (Carlsson-Kendall, 2015). Lågaffektivt bemötande i undervisningen betyder att lärare inte kräver ögonkontakt med eleverna, tar ett steg tillbaka i potentiella konfliktsituationer, sätter sig med eleven om hen är orolig, avleder i stället för att konfrontera och inte tar tag i eleven med spända muskler (Hejlskov-Elvén, 2014).

Stöd i genomförandet för lärare finns innan genomförande, under genomförande och efter genomförandet. Stöd innan genomförandet kan vara att ligga steget före, lärarstyrd genomgång, att göra eleverna delaktiga i att skapa uppgifter, högläsning för förståelse, övertydlighet, att visa exempel, tydliga och direkta instruktioner, återkommenade struktur, nivåanpassade uppgifter och så vidare. Stöd under genomförandet kan vara att utforma checklistor, bilder som stöd, feedback och

uppmuntran, handledning hela vägen, att tänka på gruppsammansättningen, att ha struktur och rutiner och så vidare. Stöd efter genomförandet kan vara att checka av hur det gått och vad som gjorts, utvärdera vad som gått bra och mindre bra, fokusera på lösningar, hjälpa till med struktur vid redovisning, låta eleverna redovisa i olika former och se till att eleven lyckas (Carlsson-Kendall, 2015). Förebyggande arbete krävs för att hjälpa elever i svårigheter och ger eleverna möjligheter att tillgodogöra sig undervisningen och för läraren att tidigt upptäcka svårigheter (Nilholm, 2012).

Lärare behöver ha kunskap om det man gör och fokusera på undervisningen i stället för de beteendeproblem som stör. Beteendeproblem är ingen avvikelse från det normala. Om något går fel i undervisningen behöver läraren sätta sig ner och tänka och titta på ens egna förväntningar på elevernas förmågor och jämföra med deras riktiga förmågor. Lärare behöver ställa lagom krav på elevernas flexibilitet, förmåga att lugna sig, stresstålighet, sociala förmågor, uthållighet, förmåga att komma ihåg, hålla tillbaka impulser, strukturera, planera och genomföra (Hejlskov-Elvén, 2014). För att motivera eleverna krävs en genomtänkt undervisning som når alla elever, att alla parter i skolan är delaktiga, att elevers svårigheter ses som pedagogiska utmaningar, att de arbetssätt lärare använder har stöd i forskning, samarbete, analyser när svårigheter sker och att arbetet följs upp (Nilholm, 2012).

4.3 Organisering av undervisningen för elever med adhd

Det finns olika sätt att organisera och planera undervisningen för att underlätta för elever med adhd. Det första lärare behöver tänka på är att skapa en förståelse för diagnosen och dess kriterier för att forma ett positivt bemötande. Det underlättar även att göra en schemaläggning kring eleven med adhd och ha ett samarbete i arbetslaget för en god lärmiljö. Några exempel på organisering av undervisningen är strukturerade pauser, fysisk aktivitet i undervisningen för att öka koncentrationen och lyssnandet, tänka på placeringen i klassen, olika ljud som förekommer och eventuellt en enskild arbetsplats i klassrummet utan distraktioner. (Jakobsson & Nilsson, 2019.)

Tillsammans med eleven behöver lärare se vilka situationer som fungerar och vilka som inte fungerar i klassrummet och använda sig av en kontinuerlig kartläggning för att ta reda på svårigheter, möjligheter och att kraven är rätt anpassade för eleven. Det

är viktigt att eleven är delaktig i målen och att det finns struktur och ordning kring eleven. Tydlighet behöver finnas, gärna både muntligt och skriftligt, för att förbereda eleven, inte ge för mycket intryck och att undvika valsituationer. (Jakobsson & Nilsson, 2019.)

Det trygga lärandet kräver att lärare ser elevers olika behov för att de ska känna trygghet och motivation i undervisningen. Lärare behöver bygga den fysiska, sociala och teoretiska miljön från grunden för miljön påverkar eleverna mycket och det är viktigt att tänka till kring den. Lite distraktioner och en miljö anpassad för minskande störningsmoment är bra tips. Den psykosociala miljön kräver lyhördhet, en tillåtande miljö där eleverna får tycka och tänka vad de vill men komma ihåg att allt inte kan uttryckas högt (Abrahamsson, 2010). För att göra aktiviteter begripliga behöver lärare öka upplevelsen av delaktighet för eleverna och skapa en samhörighet. Det är även viktigt att förbereda eleverna och lägga in motiverande handlingar i undervisning (Hejlskov-Elvén, 2014).

Miljön har en stor betydelse i undervisningen; det finns ett samband mellan fysiskt och intellektuellt välbefinnande. Motivation, upplevelsen av att förstå något och förståelse är nyckelfaktorer för lärande. Eleverna kan uppleva motivation genom att kontrollera sina handlingar och styra uppmärksamheten på undervisningen. Genom konkretisering underlättar man inläringen för eleverna och får kunskapen att fastna i minnet (Carlsson-Kendall, 2015). En väl fungerande klassrumsmiljö med bra undervisning och en engagerad lärare som tillgodoser alla elever är väldigt viktigt i skolvardagen (Gustafsson, 2009).

Som tidigare nämnt har elever med adhd svårigheter med koncentrationen. För dessa elever, även andra elever, är det viktigt att förbereda, förvarna och påminna. Förbereda kan lärare göra genom att gå igenom dagen, ha schema på tavlan, individuella och skriftliga instruktioner, kortsiktiga och tydliga mål, fokus på en sak i taget och rutiner. Förvarna kan de göra genom att åskådliggöra tiden, tysta tecken för enskilda elever, påminna om tiden och informera om dagen och veckan i tid. Påminna kan de göra genom att lägga en hand på axeln, individuella signaler, ögonkontakt eller feedback. (Carlsson-Kendall, 2015.)

Hjälpmiddel som lärare kan använda sig av i klassen är att tänka på möbleringen och placeringen av eleverna, arbetsplatsen, schema tydligt för eleven, datorer och att skärma av ljud. Lärare kan även underlätta inläringen genom att anpassa kraven, använda sig av välstrukturerad information, mindre grupper, använda händerna, konkreta material, dela upp uppgifter och varva teori med fysisk aktivitet till exempel paus-gymnastik. För att underlätta den positiva relationen med eleverna behöver läraren använda sig av positiv feedback, humor, omtänksamhet, korta enskilda samtal och avleda och locka eleverna. (Carlsson-Kendall, 2015.)

Tips till framtida och nuvarande lärare är att inte arbeta ensam, samarbete bland skolpersonalen är viktigt. Lärare ska se till att alla elever känner sig inkluderade och delaktiga men även komma ihåg att det är du som är läraren. En elevcentrerad undervisningsplan för hela klassen är viktigt att utarbeta för att få en överblick över undervisningen samt att inkludera eleverna om deras undervisningsmål och anpassa dem efter varje elev. Det är även givande att använda varierande undervisningsmetoder i undervisningen och att använda sig av elevernas starka sidor. (Saloviita, 2003.)

5 Undersökningens genomförande

I detta kapitel presenterar jag genomförandet av min undersökning och vilka metoder jag har använt mig av. Jag presenterar mina informanter och hur jag har analyserat min undersökning. Jag tar även ställning till trovärdigheten, tillförlitligheter och etiken i min undersökning.

5.1 Syfte och forskningsfrågor

Avhandlingens syfte var att ta reda på klasslärares uppfattningar av att ha elever med diagnostiserad adhd i klassrummet. Jag ville få en inblick i hur klasslärare förhåller sig till elever med adhd i klassrummet och hur de arbetar för att främja inläringen och elevernas välmående i det gemensamma klassrummet. Jag ville även ta reda på hur klasslärare får den sociala miljön att fungera för alla elever i klassrummet när läraren har elever med adhd i klassrummet.

För att ta reda på detta utformade jag två forskningsfrågor:

1. Hur förhåller sig klasslärare till elever med diagnostiserad adhd i klassrummet?
2. Hur organiserar klasslärare undervisningen för att stödja elever med diagnostiserad adhd?

5.2 Vald metod och forskningsansats

I denna undersökning använder jag mig av en kvalitativ forskningsmetod. Enligt Denscombe (2018) kan en undersökning antingen vara kvalitativ eller kvantitativ. Utifrån problemet forskaren planerar på att undersöka behöver hen fundera på om det är en kvalitativ eller kvantitativ studie. Kvantitativ forskning är oftast större undersökningar där forskaren undersöker statistik medan en kvalitativ forskning oftast är en undersökning med färre människor eller händelser och grundar sig på ett mera holistiskt perspektiv. Jag ansåg att en kvalitativ forskningsansats är den mest givande för min undersökning eftersom jag ville nå ut till klasslärare och intervjua dem som i praktiken jobbar med mitt tema och inte endast utgå ifrån forskning kring temat.

Som forskningsansats valde jag att använda mig av fenomenologi. Fenomenologins syfte är att ta reda på människors upplevelser, erfarenheter och åsikter vilket för varje enskild persons upplevelser till ett fenomen (Denscombe, 2018). Genom en fenomenologisk ansats kunde jag i min undersökning ta reda på varje enskild klasslärare upplevelse av att ha elever med diagnostiserad adhd i det gemensamma klassrummet.

En fenomenologisk undersöknings specifika fokus är att ta reda på vardagsupplevelser och tolkningen av innebörden i dessa upplevelser. Det största syftet vid datainsamlingsprocessen är att få information som steg för steg leder till forskarens möjligheter att skapa en teori eller hypotes. Varje informationsdel är en byggsten som forskaren samlar in, analyserar och sätter samman för att uppnå ett syfte (DePoy & Gitlin, 1999). Jag började med att samla in data genom mina intervjuer och därifrån försöka tolka dem och presentera dem i mitt resultat. Tolkningsprocessen var ganska självklar för mig eftersom jag själv har erfarenhet inom detta tema men det var ändå tidskrävande att sätta sig in i andras upplevelser för att få fram deras information genom min tolkning i min avhandling. Enligt Denscombe (2018) betonar fenomenologin beskrivning, tolkning och medverkan i forskningen och tillåter uppfattningar, åsikter och känslor. Fenomenologin är en passande forskningsansats där forskaren vill ta reda på och förstå hur lärare eller elever tänker.

Fenomenologi som forskningsansats kan innebära att forskaren har egna erfarenheter och upplevelser av det som undersöks vilket innebär att det är viktigt att forskaren stänger av sina egna upplevelser och erfarenheter när undersökningen görs och undvika att kommentera och ifrågasätta på ett sätt som kan påverka informanternas egna upplevelser och erfarenheter av det undersökta (Denscombe, 2018). Eftersom jag själv har haft flera praktiker i klasser där det funnits elever med diagnostiserad adhd och även jobbat ett tag i en klass där diagnosen finns har jag egna upplevelser och erfarenheter om undersökningens tema. Jag har försökt att vara så neutral som möjligt i min undersökning och gett utrymme för mina informanter att få lyft fram hur de tänker och inte påverka dem på olika sätt. Det har varit en utmaning men det har fungerat ganska bra att vara neutral trots mina egna erfarenheter inom temat.

5.3 Val av informanter

Forskaren väljer sina informanter enligt det syfte som undersökningen har. Om undersökningen har en specifik enhet i fokus lönar det sig att nå ut till en expert i området. Om forskaren vill ha en bredare syn på undersökningen kan forskaren ta in flera olika fall för att få en bredare syn med intervjuer som går att jämföra med varandra (Alvesson, 2011). Intervjuaren och informanterna har varsin viktig roll i en intervju. När det handlar om en forskningsintervju är det viktigt att det finns ett motiv till intervjuarens val av en specifik informant (Carlsson, 1991). Eftersom jag ville ha olika upplevelser och perspektiv har jag nått ut till olika klasslärare. Mina krav i undersökningen var:

- Att informanten var utbildad klasslärare.
- Att informanten jobbar eller har jobbat i en finlandssvensk lågstadieskola.
- Att informanten haft eller har elever med diagnostiserad adhd i det gemensamma klassrummet i klasserna 1–6.

Tabell 1. Undersökningens informanter

Informant	Arbetsfarenhet	Årskurs
Klasslärare A	20 år	3
Klasslärare B	5 år	1
Klasslärare C	25 år	3
Klasslärare D	2 år	6

I tabell 1 ser man erfarenheten och vilken årskurs mina informanter arbetar i för tillfället. Arbetsfarenheten varierar mellan de fyra informanterna och två av dem har väldigt många års arbetsfarenhet medan två av dem har endast några års erfarenhet. Årskurserna varierar även och tre av informanterna är i de lägre årskurserna medan en av informanterna är i de högre årskurserna. Jag anser att det är intressant att se de olika upplevelserna och tankarna från de olika årskurserna. Dock har de tre informanterna som för tillfället arbetar i de lägre årskurserna varit i de flesta årskurser och även där har elever med diagnostiserad adhd i undervisningen.

5.3 Undersökningens genomförande

När jag hade bestämt vilken grupp jag ville nå ut till för att utforma mitt resultat började jag utforma mina intervjufrågor. En intervju kan vara strukturerad, halvstrukturerad eller ostrukturerad. När en intervju är strukturerad ska intervjuprocessen följa en särskild plan och inte avvika från den. I en ostrukturerad intervju använder forskaren sig av en bredare plan och följer vissa frågor och teman men kan även improvisera och använda sig av stickfrågor (Alvesson, 2011). Jag bestämde mig för att göra en halvstrukturerad intervju där jag utformade frågor men kunde även komma på stickfrågor under intervjun. Jag funderade först vad jag ville ta reda på i min undersökning. Jag kom fram till fyra olika kategorier som jag delade upp och skrev sedan intervjufrågor som passade in under varje kategori. Det var dessa fyra kategorier som bildade mitt resultat. De fyra kategorierna var: informanternas syn på adhd som diagnos, informanternas upplevelser av elever med adhd i undervisningen, informanternas sätt att organisera undervisningen och informanternas upplevelser av miljön i det gemensamma klassrummet.

För att hitta mina informanter hörde jag av mig till rektorn på en finlandssvensk skola och berättade om min undersökning och vilken målgrupp jag ville nå ut till. Rektorn i skolan vidarebefordrade min information varav jag hittade två lärare som ville vara med i min undersökning. Jag började leta vidare efter flera informanter och hörde av mig till några klasslärare jag vet att jobbar i en lågstadieskola varav jag hittade resterande två av mina informanter.

Enligt Carlsson (1991) är det viktigt att intervjun sker på en plats där informanten känner sig trygg och vågar tala öppet och fritt kring undersökningen. Intervjuerna med alla informanter skedde i deras hem för att de skulle känna sig trygga i miljön och våga ha en öppen och ärlig diskussion kring temat. Jag träffade samtliga informanter i deras hem för att de skulle känna trygghet och våga öppna upp sig om sina upplevelser, känslor och tankar. Jag använde mig av en halvstrukturerad intervju där jag hade alla mina intervjufrågor färdigt, höll mig till dem men kunde även ställa stickfrågor om det var något jag kom på under intervjun. Det blev även lite hoppande mellan frågorna då jag fick svar på en fråga av en annan vilket ledde till att vi bytte spår lite nu och då. Det var även väldigt givande för mitt resultat då jag fick mera information ur

intervjuerna än jag tänkte att jag skulle få. Enligt Alvesson (2011) är den mest trovärdiga kommunikationsformen ansikte mot ansikte vilket jag även valde att göra vilket ledde till givande konversationer kring undersökningen. Jag tror även det underlättar för informanten att uttrycka sig och berätta om sina upplevelser och erfarenheter när man gör intervjuerna ansikte mot ansikte i stället för till exempel via datorn. Intervjuerna var väldigt givande och alla mina frågor blev besvarade och jag fick även mera information utöver dem genom stickfrågor samt att informanterna lyfte fram mer än det jag frågade efter vilket var givande för mitt resultat. För det mesta pratade informanten men det blev även lite diskussion i samtliga intervjuer mellan mig och informanten vilket ledde till flera svar och tankar kring undersökningen.

5.4 Analys av data

Det mest optimala för undersökningen är att spela in intervjuerna för att få med all information och sedan transkribera dem. Det underlättar för forskaren och hans tolkning av informationen samt att forskaren kan använda sig av exakta citat från informanterna. Att transkribera intervjuer tar mycket tid och upptar snabbt många sidor. Det kan därför underlätta att ha färre informanter med detaljerade utskrifter än flera informanter med endast anteckningar. Den som transkriberar kan även välja att summera intervjusvar, vilket betyder att hen skriver ut vad informanten säger i stort. Forskaren kan sedan komplettera med exakt utskrivna citat. Detta kan dock leda till att forskaren hoppar till slutsatser och missar viktiga delar om hen inte gör det på rätt sätt. (Alvesson, 2011.)

Efter mina fyra intervjuer valde jag att transkribera dem alla. Jag lyssnade noga på mina inspelade intervjuer och började med att göra detaljerade utskrifter av dem. När jag hade transkriberat dem alla valde jag att summera dem lite och ta bort det som inte hörde till undersökningen och utfyllnadsmeningar, slangord som inte alla förstår eller inkorrekta meningar. Min tolkning av innehållet fanns redan före mina intervjuer men även under dem samt i transkriberingarna. Det tog ungefär 15 h att transkribera mina intervjuer och den transkriberade texten blev ungefär 30 sidor.

Efter att jag hade transkriberat intervjuerna började jag kolla igenom dem. Eftersom jag hade mina intervjuer uppdelad i fyra kategorier började jag med att dela upp dessa

fyra kategorier på olika ställen med informanternas intervjusvar för att få en bättre överblick. Jag döpte här mina informanter till *klasslärare a-d* för att få det tydligare. Efter detta färgkodade jag de svar jag tyckte att passade bra tillsammans inom de fyra kategorierna. Till slut flyttade jag de färgkodade svaren med samma färger tillsammans. Det tog flera steg att göra detta och gick åt mycket tid till det men underlättade väldigt mycket när jag väl började skriva resultatet.

Analysarbetet är den viktigaste samt den mest krävande delen i undersökningar. Forskaren behöver sammanställa intervjuerna, tolka dem och på ett kreativt sätt använda sig av det slutgiltiga materialet. Forskaren behöver även sortera och kategorisera intervjuerna och hitta en röd tråd i dem för att få ett resultat. Forskaren skall även göra ett kvalificerat tolkningsarbete med ett kritiskt ifrågasättande för att få en värdefull text. (Alvesson, 2011.)

Jag anser att analysarbetet var en väldigt krävande process och att försöka analysera mina intervjusvar när jag själv har erfarenhet inom temat i undersökningen och har egna upplevelser, åsikter, tankar och känslor. Att analysera och tolka någon annans upplevelser kan vara svårt och det var en stor utmaning men eftersom jag varit med i hela processen och även under intervjuerna där jag haft möjlighet att fråga upp om det är något som jag blivit att fundera över.

Eftersom jag hade mina fyra kategorier i mina intervjuer valde jag även att använda mig av dessa i mitt resultat. I mina fyra underkategorier har jag även inkluderat några citat från mina informanter och sammanfattat det jag tagit reda på. Resultatet är uppbyggt så att jag börjar varje underkategori med att beskriva vad jag tagit reda på till samtliga underkategorier. Sedan fortsätter jag med att sammanfatta olika fakta som framkommit i mina intervjuer och lägger till citat som är direkt tagna från mina intervjuer utan att ha blivit ändrade. Detta innebär att jag bildade uppbyggnaden av mitt resultat innan jag gjorde mina intervjuer vilket fungerade hela vägen.

5.5 Trovärdighet och tillförlitlighet

Forskare behöver förlita sig på den information som uppkommer mellan intervjuaren och informanten för att denna tillit spelar stor roll i undersökningen. Forskaren behöver

vara uppmärksam på de processer som finns bakom skapandet av materialet under intervjuerna. Forskaren behöver kritiskt tolka det insamlade materialet. När forskaren har gjort det behöver fokus läggas på beteenden, upplevelser, innebörder och händelser. Intervjuaren behöver betrakta både "hur-aspekten" och "vad-aspekten". "Hur-aspekten" handlar om hur samtalen och interaktionen går till, vilket är viktigt för att stärka argumenten. "Vad-aspekten" handlar om erfarenheter och representationer av praktiker eller situationer. Intervjuaren behöver ge övertygande argument för att de som studerar undersökningen skall acceptera att det sagda knyter an till det som informanten talar om (Alvesson, 2011). För att öka noggrannheten vid datainsamlingen är det viktigt att forskare använder sig av flera informanter vid sin undersökning (DePoy & Gitlin, 1999). Det är svårt att mäta trovärdigheten i kvalitativa studier eftersom det handlar om människors upplevelser vilket oftast varierar väldigt mycket. I kvalitativa studier är det viktigt att forskaren får fram trovärdigheten genom att vara öppen och berätta vad det är hen försöker få svar på (Bell & Nilsson, 2006). För att göra min avhandling mer trovärdig har jag valt informanter vilka har en koppling till undersökningens tema vilket betyder att samtliga informanter har haft elever med diagnostiserad adhd i klassrummet. Jag har gjort ett försök att kritiskt tolka materialet i efterhand och valt att ta med de delar som ger svar på mina forskningsfrågor och som svarar mina forskningsfrågor i min undersökning.

Tillförlitlighet betyder att forskaren i sin undersökning hänvisar till olika delar av intervjuerna eller använder sig av en särskild taktik för att hantera informanterna. Forskaren kan även lyfta fram olika delar av materialet och kodningen av det (Alvesson, 2011). Tillförlitlighet betyder även att undersökningen skulle få samma resultat om forskaren gjorde den flera gånger. I en kvalitativ studie är det svårt att mäta tillförlitligheten eftersom forskaren har mycket kunskap om temat som behandlas i undersökningen och är en del av intervjuerna (Bell & Nilsson, 2006). För att göra min undersökning mer tillförlitlig har jag i min resultatredovisnings olika områden använt mig av berättelser och upplevelser av mina informanter som sagts under intervjun. Under rubriken "analys av data" har jag beskrivit hur jag gick till väga för att läsa av materialet och vilka tekniker jag använde för att använda mig av materialet. Citaten jag använt mig av är skrivna nästan exakt enligt informanternas uttalanden med undantag för små ändringar i form av korrigeringar av meningsbyggnaden och av slangord.

5.6 Forskningsetik

De mest centrala i en studie är samtycke från alla informanter samt konfidentialitet och sanningsenlighet i undersökningen. Forskaren ska inte göra egna kritiska bedömningar av det som framkommer under intervjuerna utan forskaren behöver vara noggrann och objektiv vid tolkning av informanternas anspråk på sanningen. (Alvesson, 2011).

När jag hörde av mig till mina informanter berättade jag först om min undersökning och vad den går ut på samt vad syftet är med den. Före vi påbörjade intervjuerna med informanten gick vi ännu en gång igenom syftet och vad det är jag vill ta reda på. Jag berättade om mina fyra kategorier jag valt att intervjua om för att stärka etiken i undersökningen. Under intervjuerna försökte jag vara ganska passiv för att inte påverka deras svar då jag själv har erfarenhet av temat i min undersökning. Trots detta blev det diskussion kring vissa ämnen men jag anser inte att jag har påverkat mina informanters svar.

Enligt Alvesson (2011) behöver forskaren tänka på hur djupt man analyserar undersökningen utan att ändra informanternas åsikter och värderingar vilket kan vara en stor utmaning. För att jag skulle lyckas med detta har jag gått igenom transkriberingarna av intervjuerna flera gånger och försökt förstå vad informanten menar. På grund av att jag själv har jobbat med elever med adhd i det gemensamma klassrummet kan det ha påverkat mina intervjuer och min resultatredovisning.

6 Resultatredovisning

I detta kapitel presenterar jag min resultatredovisning av de fyra intervjuer jag har genomfört med klasslärare i årskurs 1–6 i varav samtliga har undervisat elever med diagnostiserad adhd i det gemensamma klassrummet. Kapitlet är uppdelat i fyra underkategorier där jag börjar med att sammanfatta information jag tagit del av och sedan tillägger citat. Jag har döpt informanterna till klasslärare A-D.

6.1 Informanternas syn på adhd som diagnos

I intervjuerna har jag frågat hur klasslärarna kännetecknar adhd i klassrummet och hur diagnosen utspelar sig i klassrummet. Jag har även tagit reda på om informanterna anser att kriterierna i teorin överensstämmer med praktiken.

Alla informanter ansåg att elever med adhd har svårigheter med att sitta stilla och koncentrera sig på undervisningen. De har även svårigheter med att vänta i undervisningen och avbryter ofta läraren eller de andra eleverna. Samtliga informanter nämnde även att trots att eleven har diagnosen adhd betyder det inte att lärare ska anta att alla är lika. Diagnosen kan ta sig olika uttryck hos olika elever och kriterierna är individuella och kan visa sig på olika sätt hos elever. Det lyftes fram att diagnosen kan synas i undervisningen som allt från lite oro hos eleven till en kaosartad miljö i klassrummet. Koncentrationssvårigheter av olika slag var det som lyftes fram allra mest under intervjuerna. Citat av informanterna om hur adhd syns i klassrummet:

Klasslärare A: De har svårt att sitta stilla, kan inte vänta på sin tur, pratar lite hela tiden, lite mera bråkbenägna.

Klasslärare B: Det beror på hur diagnosen spelar ut sig hos eleven men det kan vara både kaosartad, vara rörigt, kan vara en tillgång. Det kan egentligen vara vad som helst det beror precis på individen som har det.

Klasslärare C: Jag ser oro hos eleverna, svårt med koncentrationen, behöver ha något att pilla på eller gå upp och göra något, röra på sig, mycket hjälp med fokuseringen och att stänga bort intryck. Ibland också möjlighet att vara för sig själv och stänga in sig innanför en huva eller mössa.

Klasslärare D: Jag kännetecknar adhd i klassrummet som en elev med mycket kring sig. En elev som inte kan sitta stilla och lätt hamnar i affekt. Det beror såklart på den enskilda individen men jag ser elever med en gravare adhd som detta i klassrummet.

Enligt informanterna stämmer kriterierna i teorin i stora drag med praktiken. Vissa skillnader framkom i hur mycket de ansåg att hyperaktiviteten syns av diagnosen. Hyperaktiviteten var en del av allas svar, men någon av informanterna tyckte att det är hyperaktiviteten som syns mest hos elever med adhd medan någon annan ansåg att hyperaktiviteten inte behöver synas väldigt mycket utan diagnosen utspelar sig mest i elevernas huvuden. Det lyften även fram under intervjuerna att det är väldigt beroende på elev och att kriterierna inte behöver ta sig i uttryck på samma sätt hos alla elever med adhd. En av informanterna lyfte fram att hen tyckte det som syns mest hos elever med adhd är när de hamnar i affekt i olika situationer i skolan. Citat från informanterna angående hur diagnosen syns i teorin respektive praktiken:

Klasslärare A: Det stämmer i hög grad överens med kriterier i teorin men i praktiken sätter man extra mycket fokus på H:et [hyperaktivitet] i adhd då det är det som syns mest i undervisningen.

Klasslärare B: Koncentrationssvårigheter tycker jag att stämmer på alla och utspelar sig på olika sätt. Hyperaktiviteten beror på individen.

Klasslärare C: Hos de flesta stämmer det. Finns också de som har adhd diagnosen men inte jättemycket hyperaktivitet. Det är mera kaos i deras huvud men det yttrar sig inte lika mycket.

Klasslärare D: Jag tycker att kriterierna stämmer bra ihop med teorin i klassrummet men jag har haft många problem med elever med adhd som lätt hamnar i affekt och bryter ut i klassrummet eller överallt i skolan på olika sätt.

6.2 Informanternas upplevelser av elever med adhd i undervisningen

Jag ville ta reda på informanternas syn på elever med diagnostiserad adhd i undervisningen. Vidare tog jag i mina intervjuer reda på erfarenheter av att ha elever

med diagnostiserad adhd i klassrummet och huruvida de känner sig trygga inom temat. Jag tog även reda på utmaningar som förekommer och om informanterna upplever att de ändrar sin syn på eleven när de har bekräftat att eleven har adhd.

Jag frågade samtliga informanter om de har undervisat elever med diagnostiserad adhd i klassrummet. Informanterna har undervisat elever med diagnostiserad adhd i denna utsträckning:

Klasslärare A: Jag har ofta de yngre årskurserna så de flesta elever jag har haft har blivit diagnostiserade efter jag har haft dem men jag har haft någon elev med adhd. Jag har även haft elever som är under utredning för adhd.

Klasslärare B: Ja, många.

Klasslärare C: Väldigt många.

Klasslärare D: Ja det har jag men det har varierat väldigt mycket om vilken grad det har utspelat sig i.

Alla informanter hade erfarenhet av att undervisa elever med diagnostiserad adhd i sina klassrum och hade haft flertal elever med svårigheter. Tryggheten i att undervisa dem fanns även hos de flesta men trots det finns det fortfarande utmaningar med att hitta rätt undervisningssätt för dem och få klassrummet att fungera. En av informanterna lyfte fram att barn idag är alltmer öppna med att de har svårigheter och adhd och det göms inte lika mycket som det gjordes förut. Elever kan prata öppet om det och det finns alltmer förståelse för diagnosen både hos lärare och elever. Kunskap är även något man inte kan få tillräckligt av och det är viktigt att kontinuerligt utbilda sig inom temat för att känna trygghet med att undervisa alla elever. Citat från informanterna angående trygghet och erfarenhet:

Klasslärare A: Ja, nu har man jobbat så länge så kanske man är. Oftast har man även en assistent som är där som hjälp. Gått mycket klasser om adhd men det försvinner lite men det finns där bak. Barn är också väldigt öppna idag att de har svårigheter.

Klasslärare B: Jag har haft elever med adhd i varje klass jag har haft i 8 år så jag tror jag har lagom erfarenhet och känner mig trygg med det.

Klasslärare C: Jag börjar få ganska mycket jo och känner mig trygg att ha dem i klassrummet.

Klasslärare D: Jag känner mig nog ganska trygg med det men absolut finns det svårigheter och utmaningar med att göra det.

Utmaningar med att undervisa elever med diagnostiserad adhd finns hos alla informanter. Det lyftes fram hur lärare ska få eleven att passa in i klassrummet och i undervisningen men även hur de andra eleverna påverkas. Oftast behöver lärare anpassa hela undervisningen för alla elever om de har någon elev med adhd i klassrummet men det behöver inte vara negativt. Alla mår bra av rutiner och struktur vilket elever med adhd oftast medför i klassen. Att få eleven med adhd att må bra i sig själv lyftes även fram som en stor utmaning och minska stressen som de upplever i undervisningen när de inte klarar av att göra det som resten av eleverna gör. Bara för att en elev har adhd betyder det inte att alla kriterier utspelar sig samma hos eleverna. På grund av individuella skillnader inom diagnosen är det även en stor utmaning för klasslärare att anpassa undervisningen i klassrummet för dem. Det kan ta tid och det kräver trygghet och respekt mellan de olika parterna i klassrummet för att skapa en god undervisning och det kan bli en stor utmaning när eleverna har olika svårigheter i undervisningen. Utmaningar för klasslärare behöver inte betyda något negativt. Anställda inom alla yrken behöver utmaningar för att utvecklas och lika viktigt är det för lärare, om inte ännu viktigare. För att lärare ska utvecklas behöver de kontinuerliga utmaningar och ha elever med olika svårigheter och olika behov i klassrummet och lära sig att undervisa alla elever tillsammans. Det lyftes även fram av två informanter att elever med adhd oftast har ett nätverk kring sig av till exempel assistenter eller speciallärare vilket underlättar undervisningen betydligt då det finns mera tid och mera fokus på de övriga eleverna i klassen. Citat av utmaningar informanterna upplever av att undervisa elever med diagnostiserad adhd i det gemensamma klassrummet:

Klasslärare A: Kanske egentligen att man alltid tänker på att de andra ska få lugn och ro, och då måste man göra något för adhd-eleven för att lyckas. Jag

tror att alla mår bra av en adhd-pedagogik, med struktur, ordning och reda och ganska mycket samma hela tiden.

Klasslärare B: Speciellt om dom är utåtagerande och går på sina klasskamrater. Alla instruktioner behöver vara kortare, alla genomgångar behöver anpassas efter eleven och då kan det påverka resten av gruppen.

Klasslärare C: Det jag upplever är den största utmaningen är de elever med adhd som inte klarar av stressen och upplever sig själva som väldigt stressade och lite maniska ibland för de tror de måste förstå allting på en gång och uträtta allting på en gång så att få dem att varva ner och ta en sak i taget är den största utmaningen.

Klasslärare D: Man har ganska bra grund och kunskap om själva diagnosen men den utspelar sig även väldigt olika hos olika elever vilket gör att man måste hitta det sätt som fungerar för just den eleven man undervisar just nu, vilket kan ta ett tag och man vill ju gärna få eleven att må bra i miljön omkring sig så snabbt som möjligt men det kräver oftast väldigt mycket tid och att testa på olika arbetssätt.

En av frågorna till informanterna var om de ändrar synen på en elev om de vet att eleven har adhd. Tre av fyra informanter svarade att de gör det av olika anledningar medan en av informanterna svarade att hen inte gör det. Att ändra synen på eleven behöver i detta fall inte vara negativt men kan ibland även bli det omedvetet. Det positiva med att ändra synen på de elever med adhd är att lärare behandlar eleverna på ett sätt som passar dem bättre än de övriga eleverna. Lärare ändrar bemötandet och tänker en extra gång på vad som sägs, för att inte säga något som provocerar eleven eller gör hen illa till mods. Detta är något som är viktigt för alla elever men lite extra viktigt för elever med adhd. Bemötandet är oftast annorlunda eftersom lärare behöver tänka sig för lite extra innan hen gör. Det framkom även av en informant att hen har lite mera förståelse att det inte alltid blir som läraren vill och hen kanske inte sätter lika stora krav. Det negativa som framkom i intervjuerna var att ibland kan lärare känna uppgivenhet eller hopplöshet kring en elev som det inte fungerar med och känna att vad läraren än gör fungerar inte och då finns risken att läraren får en negativ syn på

eleven i fråga. Några citat från informanterna angående om de ändrar syn på eleven när de vet att eleven har adhd:

Klasslärare A: Det tror jag nog jag gör, inte synen på själva eleven men för varje år man jobbar börjar man acceptera att det är så här det är och man förstår det lite bättre. Man förstår att det inte är för att bråka, men det är så här, men det tar ganska länge för att förstå det.

Klasslärare B: Nej det skulle jag inte säga.

Klasslärare C: Ja absolut. Man måste ta det i beaktande, både i bedömning och i behandling.

Klasslärare D: Det tror jag att jag gör oavsett jag vill eller inte. Oftast är det inte negativt utan man behöver tänka ibland vad man säger och att det finns olika saker som kan trigga en elev med adhd och man kanske behöver ändra på kraven och bemötandet.

Diagnosen adhd utspelar sig oftast olika i de olika årskurserna. I de lägre årskurserna syns hyperaktiviteten mest medan diagnosen oftast urartar sig olika för olika elever. Oftast framkommer det andra problem i de högre årskurserna till exempel inlärningssvårigheter och mera aggressionsproblematik. Citat av tre av informanterna om deras syn på adhd i de olika årskurserna:

Klasslärare A: I ettan-tvåan kan det vara svårt för dem över lag att sitta still åldersmässigt, sen kommer det mera fram för då börjar de bli lite mer benägna att veta själva om de är lite annorlunda och lite mera trotsighet hos äldre upptäcker man mera. 1–2 har mera myror i brallan och svårt att veta om det är något mera eller inte. Behövs oftast något mera än att bara vara hyper och oftast är det att man inte kan prestera lika bra tack vare diagnosen.

Klasslärare B: Jag tycker diagnosen syns tidigt, direkt i årskurs 1, men det urartar sig på olika sätt. När de är äldre får de oftast svårare med sig själv medan de mindre hänger med på ett sätt men förstår inte riktigt varför de är annorlunda.

Klasslärare C: De utvecklas på väldigt olika sätt. I de yngre årskurserna tycker jag att hyperaktiviteten och springet i benen syns tydligare medan när de blir äldre kommer mera trotsigheten och diagnosen uttrycker sig på ett grövre sätt och vad jag upplevt blir den tuffare att hantera.

6.3 Informanternas sätt att organisera undervisningen

I min teoretiska referensram lyftes det fram att organisering av undervisningen kan vara en stor utmaning beroende på hur läraren tar sig an elevers svårigheter i klassrummet. I mitt resultat ville jag ta reda på om mina informanter stödjer forskningen och jämföra resultaten med varandra. I mina intervjuer har jag frågat om behov av organisering av undervisningen och hur organiseringen kan se ut, Jag har även tagit reda på om mål och förväntningar på elever med adhd påverkas i undervisningen.

Att organisera undervisningen för elever med adhd är nödvändigt i de flesta fall enligt informanterna. Det framkom att organisering krävs både för elevernas hyperaktivitet och koncentrationssvårigheter men även för att förebygga inlärningssvårigheter. Inlärningssvårigheter förekommer enligt informanterna oftast hos elever med adhd på grund av att deras svårigheter i klassrummet leder till missad kunskap. Informanterna lyfte fram många sätt att organisera och differentiera undervisningen på för elever med adhd. När lärare organiserar sittplatserna i klassrummet är det viktigt att tänka hur de placerar eleverna med adhd för att de ska klara av undervisningen på bästa sätt. För att undvika för mycket intryck kan skärmar användas för eleven för att hen ska kunna fokusera på sig själv och vad hen gör för tillfället. Flera av informanterna lyfte även fram fördelen med att använda sig av bildstöd i undervisningen och lägga upp dagen tydligt och hålla samma rutiner så långt det fungerar för eleven samt konkretisera undervisningen. Att ta bort stressen för elever med adhd är en viktig del för att de ska lyckas med inlärningen och känna att de hinner med. Det kan man göra genom att låta dem ta det muntligt i stället för skriftligt, skriva på en dator eller jobba utanför klassrummet för att ta bort stressen med att se de andra eleverna hinna färdigt före hen. För att ta bort stressen kan lärare även försöka ta bort stressmoment som att till exempel ge ett helt prov utan i stället klippa sönder det och ge en fråga i taget för att eleven ska fokusera bättre på en sak i taget. Assistenten är väldigt viktig i undervisningen lyfte alla informanter fram. En assistent som endast behöver fokusera

på en elev och kan gå ut i korridoren och arbeta med hen och kan underlätta skolvardagen för dem samt ge dem en trygghet. Några andra sätt att underlätta undervisningen för elever med adhd är att använda sig av till exempel time-timer, musik i hörlurar, stressbollar som inte låter eller ståbord för att eleven ska få röra på benen. Citat av informanterna om organisering av undervisningen för elever med adhd:

Klasslärare A: Man ser ju mest hyperaktiviteten i undervisningen så man inte kan koncentrera sig och få inläringen som krävs. En av mina elever tycker inte om att skriva, får i stället ett papper med luckor och mera muntligt i undervisningen.

Klasslärare B: Jo, det har jag, speciellt med instruktioner och genomgångar, de måste förändras för att eleven ska hänga med. Oftast blir det så då för hela klassen.

Klasslärare C: Ofta hänger läs- och skrivsvårigheter och adhd ihop så oftast kan de behöva inläsningstjänst till exempel eller att man läser uppgiften för dem, för de stressar upp sig för de inte förstår texten eller för att de känner att de inte hinner tillgodogöra sig texten före de tror de måste vara klara.

Klasslärare D: Jag anser assistenter är guldvärda just med dessa elever då de ofta har svårigheter att sitta stilla och om de då behöver kan gå ut ur klassen, ta en promenad, arbeta någon annanstans eller bara få gå ut och lugna ner sig lite.

Att ställa upp mål för en elev kan vara svårt, speciellt för en elev med adhd. Eleverna behöver må bra och trivas i sig själva för att lyckas nå målen i undervisningen vilket oftast kräver att lärare arbetar med elevens självkänsla och självförtroende och använder sig av positiv psykologi. För att hjälpa eleverna nå målen i undervisningen sade alla informanter att de behöver anpassa dem. Det kan antingen vara genom att ställa upp flera delmål för att nå det stora målet eller att endast ta de viktigaste delarna ur målen och ta bort allt extra. Det viktigaste är att eleverna klarar av undervisningen, blir godkända och mår bra i sig själv, det viktigaste är inte bra betyg utan godkänt är väldigt bra. Citat av informanterna enligt hur de ställer upp mål för elever med adhd:

Klasslärare A: Nog ska de lära sig om fåglar men blir kanske inte lika mycket om de inte är med hela tiden. I stället för att gå ut ur klassrummet finns en soffa i klassrummet han får lägga sig på men bättre att han är inne för då kanske han lär sig någonting.

Klasslärare B: Under tiden när vi skriver individuella utvecklingsplaner sätter jag mål med olika ämnen. Utgår målen ifrån individens nivå och vad som är rimligt att nå. Kunskapsmässigt behöver det inte påverkas men det är just vägen vi kommer till målen.

Klasslärare C: Om man inte klarar av att prestera på en hög nivå så brukar jag förklara för dem att har du vitsorden 5 i ett ämne är det bra, sträva efter godkänt brukar säga åt dem att de duger och är jättebra och de blir godkända.

Klasslärare D: Man får inte ställa för höga krav för då tror jag inte eleven alls tar in det och ser bara att detta klarar hen inte och skiter i det i stället för att ens försöka.

Enligt informanterna krävs det att man ser på sina förväntningar på elever med adhd för att de ska klara av och ta sig igenom undervisningen. Det är viktigt att läraren varken har för låga eller för höga förväntningar på eleven. Är förväntningarna för höga finns risken att eleven ger upp och inte ens vill försöka. Är förväntningarna för låga finns risken att eleven känner sig misslyckad och tror att läraren ser eleven som misslyckad. Alla informanter kände behov av att anpassa sina förväntningar på elever med adhd och här lyfter jag några citat:

Klasslärare A: Jo. Annars är man inte realistisk. Om en elev inte är inne i klassen mer än 20 minuter per lektion, eller vägrar skriva eller kryper på golvet. Dom visar inte på samma sätt att de kan om de kryper på golvet.

Klasslärare B: Ja jag har det alltid i baktanken att de kanske inte klarar av samma sak som de andra eleverna. Deras ork och intresse är inte lika ihärdigt som de andras.

Klasslärare C: Jo, visst har man förväntningar men man måste sänka ribban. Finns dem som har specialområden som de är otroligt taggade på där de

presterar bättre än övriga ämnen. Jag hade en elev som var väldigt stark i matten och presterade väldigt bra, det enda hen behövde hjälp med var att dela upp och få stöd med textuppgifter.

Klasslärare D: Jo absolut. Inte lika utvecklade mål, ta det viktigaste med så att eleven klarar utbildningen. Ställa flera delmål både per lektion men även på längre sikt.

6.4 Informanternas upplevelser av miljön i det gemensamma klassrummet

I intervjuerna har jag tagit reda på hur klasslärare anser att elever med diagnostiserad adhd påverkar miljön i klassrummet. Mera specifikt har jag tagit reda på hur elever utan adhd-diagnos påverkas, om de får tillräckligt med tid, uppmärksamhet och de utmaningar och differentiering de behöver. Undervisningen kanske inte blir som läraren tänkt sig och planerat när det förekommer störningsmoment i undervisningen och det kan förekomma mera konflikter i klassrummet, vilket jag tagit reda på utifrån mina intervjuer med informanterna.

Lärare i skolan fokuserar mycket på elever med svårigheter i undervisningen men det är viktigt att även fokusera på de övriga eleverna. Alla informanter hade som mål att ge alla elever den tid de behöver men tyvärr fungerar inte alltid verkligheten på det sättet. När en lärare har elever med adhd i klassrummet som tar mycket plats kräver de oftast mycket tid, uppmärksamhet och hjälp med sina uppgifter. På grund av detta räcker inte alltid lärares tid till för alla elever som behöver hjälp. Alla informanter ansåg att de inte alltid räckte till men att de ändå såg resterande elevers svårigheter och kunde i stor mån tillgodogöra sig undervisningen för de flesta elever. En informant lyfte fram att det oftast är de tysta och lugna eleverna som hamnar i skymundan och kanske inte får den hjälp de behöver eftersom de oftast inte ber om den. I ett klassrum med elever med svårigheter är det oftast de som visar att de behöver hjälp och kräver den hjälpen som får den i första hand och då finns risken att man inte hinner hjälpa alla elever och kolla upp att alla hänger med under lektionerna. Citat av informanterna enligt hur de upplever att miljön i klassrummet påverkas:

Klasslärare A: De andra eleverna blir trötta, för de vill gå vidare. De förstår inte att den här personen inte gör det med flit de ser ju bara att de är någon som jäklas. Jag tror de blir störda och det sen gör att den med adhd tycker det är ännu jobbigare när de vet vad de andra tycker, ryktet går runt. De vill nog göra rätt oftast men lyckas inte alltid.

Klasslärare B: Har haft elever som påverkat genom att störa sina klasskamrater väldigt mycket och låter. Ibland i agerande effekt som påverkar hela klassrumsmiljön. Sen har jag dom också som får jobbigare med sig själv på grund av sina koncentrationssvårigheter men inte agerar utåt.

Klasslärare C: Det påverkar på det sättet att man försöker ha så lite grejer som möjligt framme för att det inte ska bli störande, att vara mera på sin plats så de har sin plats där de känner sig trygga, inte byter platser så ofta.

Klasslärare D: I den senaste klassen jag hade påverkades de övriga eleverna väldigt mycket och störde sig på eleven och hade svårt att hitta arbetsron i klassrummet.

En informant berättade om en elev som hen haft som brukade kräla på golvet under lektionerna vilket läraren tillät eftersom eleven just då inte gjorde ljud och störde de andra eleverna allt för mycket. Ifall någon annan elev sedan började kräla på golvet var det inte tillåtet vilket de resterande eleverna lyssnade på och förstod. Informanten uttryckte att ”de andra är duktiga som inte bryr sig för det är så vana vid det här”. En annan informant lyfte fram att det inte alltid behöver bero på en elev med en diagnos utan det är väldigt många elever i klasser idag och många vill snabbt ha uppmärksamhet. Två av informanterna kände ett konstant dåligt samvete för att det inte finns tillräckligt med tid och att de inte kände att de räckte till för alla elever. I dessa fall är assistenter väldigt viktiga i undervisningen för att lärare ska ha en möjlighet att tillgodose alla elever i klassrummet. Ett problem som en informant lyfte fram var att de lugna eleverna oftast hamnar att agera som ett bollplank i klassrummet eftersom de har en lugnande effekt på de elever som har svårigheter i klassrumsmiljön. Oftast hamnar en ”busig” elev mellan eller bredvid en ”lugn” elev vilket på ett sätt är att utnyttja eleverna på fel sätt och det har visat sig att inte ge en god effekt på de lugnare eleverna. Citat av informanterna om hur de upplever klassrumsmiljön:

Klasslärare A: Nej de får ej tillräckligt med tid, speciellt inte de som sitter tyst och väntar på vad de ska göra eller är högpresterande. Om det finns en diagnostiserad kan det fortfarande finnas fem andra som också har svårare eller vildare. Man räcker aldrig till.

Klasslärare B: Varför stör alltid Kalle? Varför får Kalle göra så och varför behöver han inte vara inne i klassrummet under lektionerna? Behöver diskutera att alla är olika och har olika behov, men de är oftast ifrågasättande. Men sen när de lärt känna varandra och skapat relationer förstår de också varför.

Klasslärare C: För det mesta tror jag de påverkas bara positivt. Rutinerna påverkar alla elever positivt. Sen är det såklart ibland att om eleven med adhd inte har en bra dag påverkas klasskamraterna å men då måste man jobba på detta annat sätt med den eleven just den dagen eller den stunden, till exempel gå ut och jobba.

Klasslärare D: Jag tror att de andra eleverna påverkas, både negativt och positivt. Nej jag anser inte att jag får tillräckligt med tid till de andra eleverna, speciellt om denna elev har en dålig dag.

Som lärare finns det många orsaker att undervisningen inte blir som läraren tänkt sig, att endast skylla på en elev är inte rätt men en specifik elev kan desto mera påverka undervisningen på ett negativt sätt av olika anledningar. Undervisningen kan bli störd för att en elev med adhd inte kan koncentrera sig och stör de andra eleverna men det är där lärare behöver fundera hur de kan underlätta och förbättra undervisningen för eleven med adhd och de resterande eleverna. I en av intervjuerna lyfte informanten fram att en pedagogik för alla kanske inte fungerar för en elev med adhd medan en adhd-pedagogik fungerar för alla då alla mår bra av rutiner och struktur. Citat av informanterna angående om undervisningen utspelar sig som de tänker från början:

Klasslärare A: Då skulle jag tänka att det inte handlar om eleven med adhd, jag tycker inte den påverkas, den kan bli störd men det handlar mera om att man ska reda upp allt som händer på raster, man får aldrig undervisa det handlar mycket om uppfostran.

Klasslärare B: Ibland ja och ibland nej, från dag till dag, man vet inte var dagsmåndet ligger. Har de haft en svår morgon kan det påverka hela dagen.

Klasslärare C: Jo eftersom jag ofta anpassar den efter det blir den åtminstone ganska bra.

Klasslärare D: Undervisningen blir väl det men oftast störs själva arbetsron eller den goda stämningen i klassen, men det behöver inte alltid bero på den specifika eleven med adhd.

Under intervjuerna framkom det att informanterna upplever mera konflikter bland eleverna när de har elever med adhd i klassrummet. Det framkom även att det inte behöver vara den specifika elevens fel men just dessa lärare har upplevt mera konflikter i klassrummet på grund av detta. Om läraren har flera elever med svårigheter i klassrummet upplevde informanterna att de eleverna drar sig till varandra och de är oftast inte den bästa kombinationen i skolvardagen och påverkar varandra på ett negativt sätt. De flesta konflikter skedde ute på rasterna vilket ledde till att mycket tid från lektionerna försvann då de behövde reda upp konflikter som hade hänt under till exempel raster i klassrummet. Informanterna tyckte även att det kunde bli ett störningsmoment i klassrummet då det blev mera spring och prat under lektionerna som störde resterande elever. Citat av informanterna enligt konflikter i klassen med elever med adhd:

Klasslärare A: Ja. Mycket kring dem, speciellt om de är flera. Mycket konflikter i min gamla klass med tre adhd där vi måste ha föräldramöten 1 gång i månaden.

Klasslärare B: Ja de hamnar lättare i konflikt eftersom de oftast blir missförstådda. Har du elever som har svårt att se att andra har andra behov blir det lättare konflikter. Väldigt individuellt. Vissa klarar av det bra men konflikthanteringen är lite tuffare för de som har svårigheter.

Klasslärare C: Ibland jo, det beror lite på gruppen. Ofta drar sig adhd eleverna till varandra och drar oftast inte jämnt vilket kan leda till mera konflikter i vissa grupper.

Klasslärare D: Jo det gör jag, oftast mellan olika elever med svårigheter uppstår det större konflikter.

7 Diskussion

I detta kapitel diskuterar jag resultatet enligt de fyra underkategorierna. Jag diskuterar även metod och ger förslag till fortsatt forskning.

7.1 Resultatdiskussion

I min resultatdiskussion har jag valt att dela upp rubriken i fyra olika delar. Dessa fyra olika delar hittas även i mitt resultat. Jag valde att göra på detta sätt för att underlätta för läsaren att koppla diskussion till teorin och mitt resultat.

7.1.1 Informanternas syn på adhd som diagnos

Enligt Bjärvall (2018) kan elever med adhd vara väldigt känsliga för olika intryck och har mycket spring i benen. Enligt Abrahamsson (2010) ses ofta elever med adhd som mentalt frånvarande vilket kan leda till svårigheter i undervisningen eller med miljön i klassrummet. Enligt Jakobsson & Nilsson (2019) har elever med adhd svårigheter inom tre områden; svårigheter att kontrollera sin egen aktivitet, igångsättningssvårigheter och svårigheter med arbetsminnet.

Resultatet gav väldigt liknande kriterier på eleverna med adhd och samtliga informanter ansåg att kriterierna i teorin stämde med praktiken. Alla informanter ansåg att elever med adhd har svårigheter med att sitta stilla och koncentrera sig på undervisningen. Informanterna ansåg även att eleverna hade svårt med att vänta på sin tur. Det som informanterna lyfte fram som jag inte sett i den forskning jag har läst är att en lärare inte kan dra alla elever med adhd över samma kam. Samtliga informanter nämnde även att trots att eleven har diagnosen adhd betyder det inte att lärare ska anta att alla är lika. Diagnosen kan ta sig olika uttryck hos olika elever och kriterierna är individuella och kan visa sig på olika sätt hos elever.

Jag blev förvånad över att informanterna var de som lyfte fram vikten av att kunna se skillnader i diagnosen adhd hos de olika eleverna och att tänka på att de utspelar sig på olika sätt hos olika elever. Detta är väldigt viktigt för lärare att tänka på i undervisningen och ha det i bakhuvudet när man organiserar undervisningen för elever med adhd. Detta har jag inte med i min teoretiska referensram utan i min teori är det

tydliga kriterier på hur adhd ser ut i undervisningen och hur den utspelar sig. Därför har jag förlitat mig på mina informanter om deras erfarenheter kring hur adhd utvecklas från årskurs 1 till årskurs 6. Det skulle varit bättre om man hittat forskning som stödjer detta.

7.1.2 Informanternas upplevelser av elever med adhd i undervisningen

Lärare behöver hitta arbetssätt som riktar sig mot klassen och den enskilda eleven Sundqvist (2014). Informanterna i min undersökning kände oftast trygghet med att undervisa elever med adhd i det gemensamma klassrummet men trots tryggheten fanns det även många utmaningar med att göra det. Samtliga informanter lyfte fram vikten med att få kunskap om detta ämne som lärare och att kontinuerligt utbilda sig om diagnosen för att känna trygghet med att undervisa alla elever. Utmaningar med att undervisa elever med diagnostiserad adhd finns hos alla informanter. Informanterna lyfte även fram svårigheterna de kände med att få eleven med adhd att passa in i klassrummet och undervisningen men även hur de andra eleverna påverkas. Det kan ta tid och trygghet samt respekt mellan de olika parterna i klassrummet för att skapa en god undervisning. Undervisningen och skolan ändrar ofta och det är viktigt med kontinuerliga fortbildningar inom detta tema men enligt mina informanter erbjuds det inte allt för ofta fortbildningar inom adhd-diagnosen vilket är väldigt synd eftersom det blir allt mera vanligt och syns mera i skolan.

Elever med adhd påverkas av de förväntningar lärare har på dem i undervisningen och i skolmiljön. Det finns en risk att lärare som vet om att en elev har adhd sänker sina krav och förväntningar på elevens lärande och resultat, både på gott och ont (Overland, 2018). Tre av fyra av mina informanter ansåg att de ändrade syn på eleven när det visste att eleven har adhd. Att ändra synen på eleven behöver i detta fall inte vara negativt men kan ibland även bli det omedvetet. Det positiva med att ändra synen på de elever med adhd är att lärare behandlar eleverna på ett sätt som passar dem bättre än de övriga eleverna. Lärare ändrar bemötandet och tänker en extra gång på vad som sägs, för att inte säga något som provocerar eleven eller gör hen illa till mods. Det framkom även i resultatet att det fanns mera förståelse att det inte alltid blir som läraren vill och att läraren kanske inte ställer lika stora krav på eleven. Det negativa som framkom i intervjuerna var att ibland kan lärare känna uppgivenhet eller hopplöshet

kring en elev som det inte fungerar med och känna att vad läraren än gör fungerar inte och då finns risken att läraren får en negativ syn på eleven i fråga.

Jag tycker att jag fick givande svar på denna underkategori och mina informanter lyfte fram väldigt bra och praktiska svar för att känna sig tryggare med att bemöta elever med adhd i undervisningen. Jag tror att framtida lärare eller lärare som känner osäkerhet inom detta tema kan ha nytta av detta resultat för att både få veta att de inte är ensamma samt få lite konkreta tips. Dock önskar jag att jag tagit reda på hurdana förväntningar det ställs på eleven och inte endast hur förväntningarna påverkas då läraren vet att eleven har adhd. Att ha en förväntning är ett väldigt brett ämne och det skulle varit lättare att tolka om man tagit reda på när förväntningarna ställs på eleverna.

7.1.3 Informanternas sätt att organisera undervisningen

Klasslärare står inför stora utmaningar i klassrummet att tillmötesgå alla elevers behov. För att klasslärare ska klara av detta är lärarsamarbetet väldigt viktigt för att utforma undervisningen på bästa sätt (Carlsson-Kendall, 2015). Enligt informanterna är det väldigt viktigt att organisera undervisningen för elever med adhd. Det framkom att organisering krävs både för elevernas hyperaktivitet och koncentrationssvårigheter men även för inlärningsvårigheter.

Stöd i genomförandet för lärare finns innan genomförande, under genomförande och efter genomförandet (Carlsson-Kendall, 2015). Några tips jag fick av mina informanter var att tänka på sittplatser, skärma av vid behov, bildstöd, hålla rutiner och struktur i klassen eller konkretisera undervisningen. Det är även viktigt att de mål en lärare ställer passar eleven varken är för höga eller låga för att eleven med adhd ska känna motivation i undervisningen samt förbättra sin självkänsla och sitt självförtroende. Enligt informanterna krävs det att lärare ser över sina förväntningar på elever med adhd för att de ska klara av och ta sig igenom undervisningen.

Praktiska tips är alltid bra för lärare att ta del av, trots att de har mycket erfarenhet i detta tema och känner trygghet. Lärare och undervisningen utvecklas hela tiden och genom samarbete och kontinuerlig ny kunskap hjälper lärare varandra att inkludera elever med olika diagnoser och göra det till en självklarhet i undervisningen och inte som ett hinder. Dock är det viktigt att lärare tänker på att dessa tips inte behöver

fungera för alla elever med adhd utan lärare behöver testa sig fram men även hitta andra sätt som fungerar för just den elev läraren har i klassrummet för tillfället. Det är även mest tips om hur man organiserar den fysiska miljön i klassrummet vidare skulle det vara intressant att ta reda på själva undervisningsmetoder lärare använder sig av för elever med adhd.

7.1.4 Informanternas upplevelser av miljön i det gemensamma klassrummet

Det är oftast mycket fokus kring de eleverna med adhd, men det lyfts mindre fram hur andra elever påverkas och hur själva miljön i klassrummet påverkas av dem. (Saloviita, 2003). Samtliga av mina informanter har som mål att ge alla elever i klassrummet den tid och stöd de behöver men tyvärr ansåg de att det inte alltid fungerade som de ville. När en lärare har elever med adhd i klassrummet som tar mycket plats kräver de oftast mycket tid, uppmärksamhet och hjälp med sina uppgifter. På grund av detta räcker inte alltid lärares tid till för alla elever som behöver hjälp. Det lyfts även fram att det inte bara behöver bero på eleven med adhd utan idag finns det väldigt många elever i klasser som snabbt vill ha hjälp och uppmärksamhet. Det framkom ett konstant dåligt samvete bland informanterna de upplever det inte finns tillräckligt med tid för alla elever. Som lärare finns det många orsaker till att undervisningen inte blir som läraren tänkt sig, att endast skylla på en elev är inte rätt men en specifik elev kan i hög grad påverka undervisningen på ett negativt sätt av olika anledningar.

Det är viktigt att tänka på hela miljön i klassrummet när man organiserar undervisning för alla elever. Det kan vara en stor utmaning att organisera undervisning som passar alla elever i klassrummet men rutiner och struktur är en väldigt bra början sedan är det för lärare att fortsätta därifrån och hitta det som fungerar bäst för just deras klass och just deras elever. Det som behöver tänkas över är att en klassrumsmiljö inte behöver vara dålig för att lärare har en elev med adhd i klassrummet, allt är inte deras fel utan det kan bero på många olika orsaker till exempel kan det bero på läraren själv som har klassen. Det finns en risk att det lyfts fram mycket negativt kring elever med adhd och det är inte heller rätt utan lärare behöver tänka över alla andra elever samt sig själv om det är någonting som inte fungerar. Sedan behövs organisering av undervisningen för att eleven med adhd ska trivas men det behöver inte vara elevens fel för att miljön i klassrummet inte fungerar.

7.2 Metoddiskussion

Utifrån avhandlingens syfte och forskningsfrågor valde jag att göra en kvalitativ undersökning med inriktning på fenomenologi. Jag kunde ställa samma frågor till alla mina fyra informanter och få möjligheten att jämföra svaren mot varandra. Eftersom jag hade halvstrukturerade intervjuer kunde jag även ställa följdfrågor eller frågor jag kom på under intervjun vilket var väldigt givande för att det gav mig en möjlighet att utveckla mitt resultat mera än jag hade tänkt från början. Det finns alltid en risk att använda sig av en kvalitativ forskningsmetod eftersom jag behöver lita på mina informanter när jag gör min undersökning och inte utgår ifrån någon fakta och på detta sätt skapar ny forskning.

Jag valde mina informanter utifrån dessa kriterier; att de har haft elever med diagnostiserad adhd i det gemensamma klassrummet och jobbar som klasslärare i årskurs 1–6. Eftersom jag visste vilken min målgrupp var blev det enkelt att veta vem jag skulle rikta sig till samt hur jag kunde utforma mina intervjufrågor. Jag hoppas att det ökar trovärdigheten och tillförlitligheten i min undersökning eftersom de har ganska stor erfarenhet av att undervisa elever med adhd och har gjort det i några års tid respektive många års tid. Alla upplever dock olika saker på olika sätt och det kunde varit givande att intervju flera informanter för att få en större helhetsförståelse över temat och göra analysen lättare.

Jag anser att den fenomenologiska inriktningen passar min avhandling eftersom jag tog reda på klasslärares egna upplevelser, tankar och åsikter kring att undervisa elever med adhd i klassrummet. Jag ville endast veta deras egna upplevelser och inte låta deras svar påverkas av mig eller skolan och inte hindra dem från att få uttrycka sina åsikter kring undersökningen. Att inte påverka mina informanter under intervjuerna var en stor utmaning eftersom jag själv har erfarenhet inom temat och har mina egna åsikter och upplevelser vilket ledde till att det blev en hel del diskussion emellanåt. Dock i min transkribering såg jag till att mina egna tankar och diskussioner togs bort och upplevde att mina informanter inte påverkades av mina egna erfarenheter.

Jag valde sedan att transkribera alla intervjuer i sin helhet för att få en bättre bild av materialet. Det gick mycket tid åt till detta men jag anser att det var värt det för att få en bättre helhet och för att det skulle bli lättare att analysera materialet. Jag var tvungen att ta bort en av transkriberingen i efter hand där mina egna upplevelser kom fram, men jag behövde inte ta bort något av det mina informanter lyfte fram. Jag bestämde inte forskningsansats före jag började med min undersökning eftersom jag var lite osäker och valde mellan några stycken. I efterhand och när jag började skriva mitt metodkapitel läste jag på de olika forskningsansatserna ansåg jag att fenomenologi är den forskningsansats som passar bäst in i min undersökning. Slutligen anser jag att de metodologiska val som jag har gjort varit lyckade och att mitt syfte är uppnått.

7.3 Förslag till fortsatt forskning

Resultatet visar att det finns utmaningar för lärare att undervisa elever med diagnostiserad adhd i det gemensamma klassrummet. Jag anser att det finns mycket forskning kring diagnosen adhd samt hur lärare kan arbeta med dessa elever, det var inte allt för svårt att hitta material till min undersökning. Dock finns det vissa saker jag saknar och skulle vilja se mera forskning av till exempel hur adhd utspelar sig på olika sätt hos olika elever. Det finns ett visst antal kriterier som krävs för att diagnostiseras men det behöver inte betyda att diagnosen utspelar sig på precis samma sätt hos alla elever i undervisningen. Något mer att forska om skulle vara att ta reda på hur alla elever påverkas av att ha elever med adhd i klassrummet och om det påverkar inlärningen positivt, negativt eller både och.

Litteraturförteckning

- Abrahamsson, L. (2010). *Tänk om: en bok om autism, aspergers syndrom, adhd och andra förmågor*. Malmö: Gleerups Utbildning AB.
- Alvesson, M. & Torhell, S. (2011). *Intervjuer: genomförande, tolkning och reflexivitet*. Malmö: Liber.
- Bell, J. & Nilsson, B. (2006). *Introduktion till forskningsetodik (upplaga 4)*. Lund: Studentlitteratur.
- Björvall, K. (2018). *Störningen: adhd, pillren och det stressande samhället*. Stockholm: Ordfront.
- Carlsson, B. (1991). *Kvalitativa forskningsmetoder: för medicin och beteendevetenskap*. Falköping.
- Carlsson-Kendall, G. (2015). *Elever med neuropsykiatriska svårigheter: vad gör vi och varför?* Lund: Studentlitteratur AB.
- Clough, P., Clough, P., & Garner, P. (2004). *Handbook of Emotional and Behavioural Difficulties*. SAGE Publications Ltd.
- Coslin, P. G. (1997). *Adolescents' judgement of the seriousness of disruptive behaviour at school and of the sanction appropriate for dealing with it*. Frankrike:
- Denscombe, M. (2018). *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna (upplaga 4)*. Lund: Studentlitteratur.
- DePoy, E. & Gitlin L-N. (1999). *Forskning: en introduktion*. Lund: Studentlitteratur.
- DuPaul, G. &. (2003). *ADHD in the schools*. New York: The Guilford press.
- Gillberg, C. H. (2006). *A clinician's handbook of child and adolescent psychiatry*. Cambridge: University Press.

- Gustafsson, L. (2009). *Elevhälsa börjar i klassrummet*. Lund: Studentlitteratur.
- Hejlskov-Elvén, B. (2014). *Beteendeproblem i skolan*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Jakobsson, I.-L. N. (2019). *Specialpedagogik och funktionsvariationer: att möta barn och unga med funktionsnedsättningar i en utvecklande lärmiljö*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Kadesjö, B. (2001). *Barn med koncentrationssvårigheter (2 uppl.)*. Stockholm: Liber.
- Nilholm, C. (2012). *Barn och elever i svårigheter: en pedagogisk utmaning*. Lund: Studentlitteratur.
- Nummela, F. (2019). *Störande beteende ut ett elevperspektiv: en kvalitativ studie om elevers uppfattningar om lärares bemötande av och kommunikation med elever som stör undervisningen*. Vasa: Åbo Akademi. Hämtad (7.10.2021) från: https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/173617/nummela_fanny.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- Olsson, B. & Olsson, K. (2013). *Att se möjligheter i svårigheter: barn och ungdomar med koncentrationssvårigheter (2 uppl.)*. Lund: Studentlitteratur.
- Overland, T. (2018). *Det vet vi om diagnoser och lärande*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Ringer, N. (2021). *Adhd med egna ord: barn och unga beskriver sina erfarenheter av att vara elev med adhd*. FoU skriftserie nr 12/2021: specialpedagogiska skolmyndigheten.
- Ryan, N. & McDougall, T. (2009). *Nursing children and young people with ADHD*. Routledge.
- Saloviita, T. (2003). *En skola öppen för alla*. Vasa: Lärums-förlaget AB.
- Sundqvist, C. (2014). *Den samarbetande läraren: lärarhandledning och samundervisning i skolan*. Lund: Studentlitteratur.

Tast, Å. (2019). *Jag är ingen vild liten pojke: fem kvinnor som i tonåren eller vuxen ålder fått diagnosen adhd berättar om skolupplevelser och stöd i retroperspektiv*. Vasa: Åbo Akademi. Hämtad 21 oktober från: <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2019052216626>

Utbildningsstyrelsen. (2014). *grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen*. Helsingfors: Utbildningsstyrelsen.